O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2010-yil, 12-mart • № 11 (4046)

БОЛАЛАР СПОРТИ:
АСОСИЙ МАҚСАД — СОҒЛОМ АВЛОДНИ ВОЯГА ЕТКАЗИШ

Аввал хабар қилинганидек, Президент Ислом Каримов раислигида 10 март куни Оқсаройда Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси Ҳомийлик кенгашининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди. Унда мазкур кенгаш аъзолари, Бош вазир ва унинг ўринбосарлари, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимлари, Президент девони ва Вазирлар Маҳкамасининг масъул ходимлари, оммавий ахборот воситалари вакиллари қатнашди.

Мажлисда Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳузуридаги Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан аввал барпо этилган болалар спорти объектларининг ҳозирги ҳолати ҳақидаги, 2010 йилда болалар спорти объектлари, сузиш ҳавзалари, болалар мусиқа ва санъат мактабларини қуриш, реконструкция қилиш ҳамда капитал таъмирлаш Дастури тўғрисидаги масалалар кўриб чиқилди.

Қуйида Ҳомийлик кенгаши йиғилишининг баёни эълон қилинмоқда.

1. Ҳомийлик кенгаши Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Ориповнинг Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳузуридаги Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан аввал барпо этилган болалар спорти объектларининг ҳозирги ҳолатини ўрганиш натижалари тўғрисидаги ахборотини тинглаб ва танқидий муҳокама қилиб, тайёрланган материалларни қайта ишлаш ҳақида қарор қабул қилди.

Комиссия (А.Орипов) Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан ҳамкорликда икки ҳафта муддатда жойларга чиқиб, болалар спорти объектларидан фойдаланиш самарадорлигини яна бир бор танқидий таҳлил қилсин. Бунда болалар спорти объектларининг фаолият кўрсатиш самарадорлигини баҳолашнинг қуйидаги мезонларини аниқлашга алоҳида эътибор қаратсин:

спорт билан оммавий шуғулланиш — болалар ва ўсмирларнинг спорт билан мунтазам шуғулланиш қамрови даражасини ошириш. Бунда умумтаълим мактаблари, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасалари (касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейлар) ўқувчиларининг умумий сони асос қилиб олинсин;

ўрнатилган нормативлардан келиб чиқиб, болалар спорти объектларининг спорт ускуналари ва инвентарлари билан жиҳозланиш даражаси;

болалар спорти объектларининг тасдиқланган нормативларга мувофиқ, юқори малакали, профессионал даражада тайёрланган мураббийлар ва таълим муассасаларида жисмоний тарбия ўқитувчилари, жумладан, хотин-қиз мураббийлар билан тўлдирилгани;

спорт объектларидан фойдаланиш даражаси — бир кун ва ҳафта давомида турли спорт турлари билан мунтазам шуғулланиш соатлари, ўтказилган спорт тадбирлари сони ва бошқалар;

спорт билан шуғулланиш самарадорлиги — республика ва халқаро мусобақаларда 19 ёшгача бўлган спортчи болалар ва ёшлардан совриндорлар сони.

Комиссия ўтказилган таҳлил натижалари бўйича, уларни танқидий баҳолаш билан бирга, болалар спорти объектларидан фойдаланиш самарадорлигини янада ошириш, мазкур иншоотларни тасдиқланган нормативларга мувофиқ замонавий спорт ускуналари ва инвентарлари билан жиҳозлаш, юқори малакали мураббий кадрлар билан таъминлашга доир аниқ таклифлар киритсин.

2. Вазирлар Маҳкамаси (Ш.Мирзиёев): бир ой муддатда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан қурилган, алоҳида жойлашган 178 намунавий болалар спорти объектларининг баланс эгаларини қайта кўриб чиқиш бўйича таклиф киритсин ва бундан кейин уларни талаб даражасида сақлаш ва улардан самарали фойдаланишни назарда тутсин;

алоҳида жойлашган ҳар бир болалар спорти объектини талаб даражасида сақлаш ва улардан самарали фойдаланиш устидан назоратни кучайтирсин.

Алоҳида жойлашган спорт иншоотларидан самарали фойдаланмаслик республика ва вилоятлар спорт федерацияларининг фаолияти қониқарсиз эканини белгиловчи кўрсаткич ҳисоблансин.

3. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги ва бошқа манфаатдор идора ҳамда тузилмалар билан биргаликда икки ҳафта муддатда хотин-қиз мураббийларнинг базавий ойлик маошига 15 фоиз миқдорида қўшимча ҳақ белгилаш тўғрисидаги ҳукумат қарори лойиҳасини ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

4. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги (С.Бекенов), Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги (Б.Ходиев), Маданият ва спорт ишлари вазирлиги (А.Жабборов), Халқ таълими вазирлиги (А.Мараҳимов) 2010/2011 ўқув йилида олий ўқув юртларига қабул қилиш режасини шакллантиришда хотин-қизлардан юқори малакали мураббийлар ва жисмоний тарбия ўқитувчилари тайёрлашни кенгайтиришни назарда тутсин.

5. Соғлиқни сақлаш вазирлиги (А.Икромов) манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда бир ой муддатда вилоятлар, шаҳар ва туманлар кесимида болаларнинг спорт билан шуғулланиши уларнинг жисмоний ҳолатига, касалланишининг камайишига таъсир этиш кўрсаткичлари бўйича мониторинг тизимини ишлаб чиқсин ва жорий этсин, шу асосда спортнинг муайян турлари билан шуғулланишни кенгайтириш ва спорт машғулотларининг оғирлик даражаси бўйича асосланган тавсиялар тайёрласин.

6. Иқтисодиёт вазирлиги (С.Бекенов), Халқ таълими вазирлиги (А.Мараҳимов), Соғлиқни сақлаш вазирлиги (А.Икромов), «Ўзстандарт» агентлиги (А.Абдувалиев) манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда:

Республикада болалар спорти объектларининг футбол, волейбол, баскетбол, гандбол ва теннис тўпларига бўлган эҳтиёжларини янада тўлиқ таъминлаш учун уларни ишлаб чиқаришни 2010 йилнинг 1 сентябригача йўлга қўйиш;

мамлакатимизда ишлаб чиқарилган спорт инвентарларини чакана савдо тармоқлари орқали аҳолига сотишни ташкил этиш;

ишлаб чиқарилаётган спорт товарлари, жумладан, уларни ишлаб чиқаришда фойдаланилаётган материаллар ва бутловчи қисмлар сифати, уларнинг санитария нормалари ва халқаро стандартларга мувофиқлиги устидан қатъий назоратни таъминлаш бўйича аниқ чора-тадбирларни қабул қилсин.

Давоми иккинчи саҳифада.

НАВРЎЗ ТАРАДДУДИ

Қорақалпоғистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлигининг барча муассаса ва ташкилотларида "Наврўз" умумхалқ байрамига тайёргарлик қизғин бормоқда. Бу ҳақда вазир ўринбосари Аманбек Адилбеков шундай деди: "Шу кунга қадар жамоалар тайёрлаган хореографик композициялар кўриб чиқилди. "Айқулаш жулдизлари" фолклор ансамблининг "Овулда тўй" хореографик мусиқий композицияси Тошкент шаҳрида ўтказиладиган байрам томошасига тавсия этилди. Нукус шаҳрида П.Айтмуратов сценарийси асосида байрам тадбири ўтказилади. Томоша бош режиссёри — Ўзбекистон халқ артисти Н.Ансатбаев. "Гулзар", "Аму тўлқини" фолклор-этнографик ансамбллари, олий ўқув юртлари, коллежлар жамоалари ҳамда ҳаваскор жамоалар тайёргарлик ишларида фаол иштирок этмоқдалар.

* * *

Жиззах вилоятида Наврўз байрамига аталган энг яхши қўшиқларни саралаш мақсадида "Баҳор тароналари" кўрик-танлови ўтказилди. Биринчи ўрин Жиззах шаҳридан Фарҳод Фармоновга, иккинчи ўрин Жиззах туманидан Ғайрат Удушевга, учинчи ўрин Фориш туманидан Адҳам Қозоқовга насиб этди.

Шунингдек, "Қамажай" фолклор-этнографик жамоаси, Ваҳоб Тошпўлатов, Дилшод Иброҳимов, Воҳид Қаршиев, Шоира Турдиева, Каумбой Нарзиев, Отабек Қосимов турли номинациялар бўйича ғолиб бўлдилар.

М.КАРИМОВА

Қутлаймиз

ЗУЛФИЯ ИЗДОШЛАРИ

Юртимизда, умуман кўҳна Шарқда Аёл зоти ҳамиша эъзозланган. Буни бобокалон шоиримиз Алишер Навоий ҳазратларининг нафақат бутун бошли ижоди — достонлари ва ғазаллари, балки, Она оёғи босган ер тупроғини жаннат боғи висолига тенглаштирган биргина сатридаёқ кўришимиз мумкин.

Юртимиз озодликка эришгач, миллий қадриятларимизни, ўзлигимизни тиклашга киришдик. Мунис аёлларга бўлган эҳтиромни кучайтириш, жамиятдаги нуфузини ошириш биринчи галдаги вазифалар қаторига қўйилди. Оила, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, тадбиркор, ҳунарманд аёлларни қўллаб-қувватлашга доир кўплаб давлат дастурлари ишлаб чиқилиб, кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Шундай ғамхўрликлар самараси ўлароқ, хотин-қизлар юртимиздаги ўзгаришлар жараёнида фаол иштирок этиш билан бирга, билими, профессионал маҳорати туфайли кўпгина жабҳаларда етакчи мавқеларни эгаллаб келмоқда.

1999 йили Юртбошимизнинг "Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида"ги Фармони эълон қилинган, мазкур фармондан мақсад эса билимли, ташаббускор қизларимизнинг иқтидорларини юзага чиқариш, изланиш ва интилишларини қўллаб-қувватлаш, рағбатлантиришдан иборат эди.

Ушбу эзгу ният ўз самарасини кўрсатди. Ардоқли шоирамиз номидаги мукофотга сазовор бўлган ёшларимиз орасидан кўплаб таниқли ижодкорлар — шоиралар, рассомлар, санъаткорлар, жамиятимизнинг турли тизимларида фаолият кўрсатаётган етакчи ходимлар, бир сўз билан айтганда интеллектуал ва салоҳиятли кадрлар етишиб чиқди.

Халқаро хотин-қизлар байрами арафасида Президентимиз Ислом Каримов қарорига биноан Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрининг қуйидаги иқтидорли қизлари аъло хулқи, зукколиги, ўқишдаги муваффақиятлари ва ташаббускорлиги, адабиёт, маданият, санъат, фан ва таълим соҳаларидаги алоҳида ютуқлари учун Зулфия номидаги Давлат мукофоти билан тақдирландилар:

Аъло АБДУЛЛАЕВ (ЎзА) олган сурат.

Сапекеева Айнура Полат қизи — Қорақалпоғистон Республикаси ихтисослаштирилган санъат мактаб-интернатининг 9-синф ўқувчиси

Маматова Ширин Мамажоновна — Андижон санъат коллежининг 2-босқич ўқувчиси

Ғуломова Ҳуснияхон Эркиновна — Бухоро шаҳридаги 22-умумий ўрта таълим мактабининг 8-синф ўқувчиси

Абдураҳмонова Ирода Хайруллаевна — Жиззах давлат педагогика институтининг 2-босқич талабаси

Алманова Азиза Шавкат қизи — Қарши давлат университети қошидаги 2-академик лицейнинг 3-босқич ўқувчиси

Жонузоқова Чаман Муродилло қизи — Республика мусиқа ва санъатга ихтисослаштирилган мактаб-интернатининг 8-синф ўқувчиси (Навоий вилояти)

Жайлобова Осиё Ёрқинбой қизи — 1-Тошкент педагогика коллежининг 2-босқич ўқувчиси (Наманган вилояти)

Санақулова Муниса Орифовна — Самарқанд иқтисодиёт коллежининг 3-босқич ўқувчиси

Қурбонбоева Сарвиноз Каримберди қизи — Сирдарё вилояти Боёвут туманидаги 9-умумий ўрта таълим мактабининг 9-синф ўқувчиси

Володина Вероника Владимировна — Сурхондарё вилояти Бойсун туманидаги 10-ихтисослаштирилган умумтаълим мактаб-интернатининг 8-синф ўқувчиси

Ўсарова Мафтуна Фахритдиновна — Тошкент вилоят давлат педагогика институтининг 2-босқич талабаси

Давлатова Шаҳнозахон Акмалжоновна — Фарғона шаҳар санъат коллежининг 3-босқич ўқувчиси

Ўзбекова Гўзал Мурат қизи — Урганч давлат университети қошидаги 4-академик лицейнинг 1-босқич ўқувчиси

Дадамуҳамедова Нодира Акмал қизи — В.Успенский номидаги Республика ихтисослаштирилган мусиқа академик лицейининг 8-синф ўқувчиси.

Кўп сонли газетхонларимиз номидан "Баркамол авлод йили"да шарафли мукофотга сазовор бўлган истеъдодли қизларимизни самимий муборакбод этамиз.

МИННАТДОРМАН

Соҳибқирон Амир Темур бобомиз ўз тузукларида: "Қаердаки бир дарахтни кесишга тўғри келса, ўрнига ўнтасини эктирдим", деган эканлар. Соҳибқирон бобомизнинг бу сўзларини биз ўзимизга дастуриламал деб билсак, хато қилмаймиз. Чунки, табиат, бутун набобот, ҳайвонот олами биз инсонлар учун Яратганнинг буюк инъомидир. Биз уни севишимиз, асрашимиз керак. Шўролар давридаги узоқни кўрмасдан, келажакни ўйламасдан олиб борилган сиёсат натижасида денгиз ва дарёларимиз файзини йўқотди. Тупроқ шўрланди, ўрмонлар камайиб кетди. Чўлланиш жараёни кучайди. Мамлакатимиз ўз эркини қўлга киритгач, барча соҳаларда бўлганидек, экологияда ҳам жиддий ижобий ўзгаришлар юз бермоқда. 2008 йили Ўзбекистон Экологик ҳаракати вужудга келгани мазкур тизимдаги ишларни жонлантириш, она табиатимиз жонкуярлари саъй-ҳаракатини бирлаштириш имконини берди.

Экологик маданият деган тушунча бор. Менинг фикримча, бундай маданиятни ҳар бир фуқаро, жумладан, биз ёшлар ҳам эгаллашимиз, онг-шууримизга сингдиришимиз керак. Акс ҳолда биз ўзимизни ҳар жиҳатдан етук, баркамол инсон дея олмаймиз. Чунки, атроф-муҳитга бефарқ, ўзини борлиқ олам билан бир бутунликда, уйғунликда деб билмайдиганлар маънавий қашшоқ кишилар ҳисобланишади.

Шу сабабдан биз бу борадаги саъй-ҳаракатларни янада кучайтиришимиз, айниқса, ёшларимизда табиатга эҳтиром уйғотишимиз, бунинг учун боғча, мактаб, лицей, коллежлар, олий ўқув юртларида экотарбияни, экология илмини замонавий услубларда ёшлар онгига сингдиришга ҳаракат қилишимиз керак.

Сўзим якунида, менинг экология соҳасидаги тетапоя интилишларим, изланишларимни қувватлаб, эътироф этиб, ардоқли шоирамиз Зулфияхоним мукофотига лойиқ кўришгани учун Юртбошимизга, Зулфия номидаги Давлат мукофоти комиссияси аъзоларига ўз миннатдорлигимни билдираман.

Бундай эътибор ва ғамхўрлик мени ва тенгдошларимни янада кўпроқ ўқиб, изланиб, ўз танлаган соҳаларимизда етук инсонлар бўлиб етишишимизга рағбатлантириши, шубҳасиз.

Азиза АЛМАНОВА,
Зулфия номидаги Давлат мукофоти соҳибаси

Учрашув

Лола ЭЛТОЕВА:
"СИРДОШИМГА АЙЛАНГАН ЗАРИФАХОНИМ"

Санъат аҳлининг аксарияти нозиктаъб, унча-мунчага юрагини тўкиб солавермайдиган одамлар экани ҳеч кимга сир эмас. Фаолиятим давомида бунга кўп бор гувоҳ бўлганман. Баъзан бир суҳбатни қоғозга туширищ учун ойлаб вақт кетади.

Бу сафар эса уч йилдан ортиқ вақт керак бўлди. Дастлабки суҳбатлардан сўнг ёзгани ўтираману нимадир етишмаётгандек туюлаверади. Яна бир бор учрашиш зарурлигини ҳис этаман. Телефонлашамиз, келишамиз, лекин ҳар сафар яна нимадир бўлади. Бу орада суҳбатдошим бир қанча спектаклларда рол ўйнаб, қатор филмларда суратга тушишга улгурди.

Хуллас, вақти-соати шу кунларга тўғри келган экан, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Лола Элтоева билан суҳбатлашдик. Олдиндан айтиб қўя қолай, кўзлари ёниб турувчи, табассуми ёқимтой чеҳрасига ярашган истараси иссиқ бу латофатли актрисанинг ўзи ҳам, экранда ва саҳнада яратган образлари ҳам менга ёқади. Лола ҳаётда қанчалар самимий, табиий бўлса, экран ва саҳнада ҳам худди шундай. У яратган образларда ҳеч қандай сохталик, ясамалик, ёлғон йўқ. Ҳар бир ролига шу қадар сингиб, бутун вужуди билан йўғрилиб кетадики, сиз унинг рол ижро этаётганини беихтиёр унутиб қўясиз. Бу ҳақда мухлислар ва мутахассислардан кўп бор эшитганман. Эҳтимол, шунинг учун ҳам Лола Элтоева бугунги кунда халқимизнинг севимли санъаткорларидан бири бўлиб етишгандир.

Энг муҳими, Лола ўзи танлаган соҳани севади.

Зайнаб — мураккаб образ

— Санъатга муҳаббат онамдан ўтган, — дейди актриса. — Онам санъатнинг ҳамма турларига, айниқса, кино ва театрга жуда қизиқардилар. Ўзим ҳам болалигимдан қўғирчоқлар билан кичик-кичик саҳналар қўйишни, диалоглар тузишни яхши кўрардим. Кўп китоб ўқирдим. Онам шуни қаттиқ талаб қилардилар. "Телевизорга қараб ўтиргандан кўра, кўпроқ китоб ўқи", дердилар. Ҳозир ҳам ўзлари газета-журналларда ўқиб қолган бирор яхши мақолани ўқишга тавсия қиладилар. Умуман, боланинг касб танлашида ота-онанинг роли жуда катта. Буни мен ўзимда синадим. Отам ҳам (Оллоҳ раҳмат қилсин), онам ҳам ҳамиша мени қўллаб-қувватлаб келишди.

Бунинг устига институтда яхши устозлар қўлига тушдим. "Илҳом" театри учун экспериментал гуруҳга қабул қилиниб, Марк Вайл курсида ўқидим. Шунинг учун дастлабки ролларим "Илҳом" театри билан боғлиқ. Биринчи курсдаёқ "Қизил дискета" ("Темир хотин") спектаклида Бозорбойнинг хотини ролини ўйнаганман. "Катарина ва Петруччонинг саргузаштлари" ("Қайсар қизнинг қуйилиши") спектаклида Катаринани топширишди.

Давоми бешинчи саҳифада.

Кўргазма залларида

В.Грашин... сурат.

Ёшлар ижод саройида ўтаётган Халқаро хотин-қизлар байрамига бағишланган кўргазмада йигирма беш ёш ижодкор қизларнинг рангтасвир, графика, фото, каштачилик йўналишидаги асарлари ҳамда турли дизайндаги либослар намойиш этилмоқда. Мусаввир қизлар яратган бетакрор манзаралар томошабинларга баҳор тароватини бағишласа, каштачи ва гобеленчи қизларнинг асарлари ҳам кўзни қувонтирмоқда. Айниқса, Е.Обуховананинг оддий шишага чизилган ғаройиб манзаралари, К.Икромова яратган чиройли либослар эътирофга сазовор бўлмоқда.

Кино ҳафталиги

Республика Киночилар уйида "Ўзбеккино" Миллий агентлиги буюртмаси асосида 2009 йили суратга олинган филмларнинг анъанавий намойиши кинорежиссёр Собир Назармуҳаммедовнинг "Нариги соҳилда ёхуд уч оғайни қиссаси" филми билан бошланди. Бу кино асар томошабинга ўзгалар дардини ҳис қила олиш имконини бериши билан ҳам алоҳида эътирофга лойиқ.

Киноижодкорлар учун ўзига хос имтиҳонга айланган кино ҳафталиги дастуридан истеъдодли режиссёр Ёлқин Тўйчиевнинг "Илова" ("Постскриптум") филми, "Сўнгги лаҳза" (режиссёр Акбар Бектурдиев), "Таҳдид" (режиссёр Ҳилол Насимов), "Аросат" (режиссёр Мансур Абдухолиқов), "Абадият чархи" (режиссёр Нозим Аббосов), "Тузоқ" (Б. Айназаров), "Уқубат" (режиссёр Ориф Йўлдошев) картиналари ва қорақалпоқ кинорежиссёри Б.Б.Низаматдиновнинг "Ўғри" ва "Курорт" бадиий-видеофилмлари ҳамда бир қанча анимацион филмлар жой олган.

Юлдуз РУСТАМОВА

БОЛАЛАР СПОРТИ:
АСОСИЙ МАҚСАД – СОҒЛОМ АВЛОДНИ ВОЯГА ЕТКАЗИШ

Бошланиши биринчи саҳифада.

7. Миллий телерадиокомпания (А.Хаджаев), Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги (Б.Алимов), Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (М.Ҳазратқулов) Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда бир ой муддатда болалар спортини ривожлантиришнинг ўрни ва аҳамиятини, Ўзбекистон ёшларининг спортдаги ютуқларини, болаларнинг мусиқа ва санъат билан шуғулланишини аҳоли ўртасида кенг тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар ишлаб чиқсин.

8. Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Б.Хўжаевнинг 2010 йилда болалар спорти объектлари, сузиш ҳавзалари, болалар мусиқа ва санъат мактабларини қуриш, реконструкция қилиш ҳамда капитал таъмирлаш Дастури тўғрисидаги ахбороти маълумот учун қабул қилинсин.

9. Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ш.Мирзиёев, Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ижрочи директори А.Очиловнинг 2010 йилга мўлжалланган болалар спорти объектларини қуриш ва реконструкция қилиш бўйича аниқ манзилли дастурларга киритилган ҳамда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ҳисобидан молиялаштириладиган болалар спорти объектлари қурилишини молиялаш жорий йилнинг 20 мартига қадар бошланиши тўғрисидаги ахбороти қабул қилинсин.

10. Вазирлар Маҳкамаси уч кун муддатда Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ҳисобидан ажратиладиган маблағларни умумтаълим мактабларида барпо этиладиган спорт заллари қурилишига ҳамда алоҳида жойлашган янги болалар спорти объектлари сонини оптималлаштиришга устувор тарзда йўналтириш мақсадида 2010 йилга мўлжалланган болалар спорти объектларини қуриш ва реконструкция қилиш бўйича аниқ манзилли дастурларга киритилган болалар спорти объектлари рўйхатини вилоятлар кесимида яна бир бор танқидий кўриб чиқсин.

11. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги (Р.Азимов):

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳузуридаги Болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг даромадлари ва харажатларининг ғазначилик ижроси механизмини 2010 йилнинг II чорагидан жорий этиш бўйича чора-тадбирларнинг амалга оширилишини таъминласин;

2010 йилнинг ҳар бир чораги якуни бўйича Молия вазирлигининг Бош назорат-тафтиш бошқармаси томонидан Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ҳудудий филиалларининг болалар спорти иншоотлари объектлари қурилишига ажратилган маблағлардан мақсадли фойдаланиши ва харажатлар сметасига риоя қилишини текширишни амалга оширсин ва уларнинг натижалари бўйича жамғарманинг Ҳомийлик кенгашига ахборот тақдим этсин.

12. Вазирлар Маҳкамаси (Ш.Мирзиёев), Маданият ва спорт ишлари вазирлиги (А.Жабборов), Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси (А.Очилов), Миллий телерадиокомпания (А.Хаджаев), Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлиги (Б.Алимов), Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (М.Ҳазратқулов) Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда Болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг 2010 йилга мўлжалланган дастурида чуқур маъно-мазмун мужассамлигига, яъни болалар спорти объектларини қуриш билан бирга болалар мусиқа ва санъат мактаблари қурилиши ва уларни реконструкция қилишга ажратиладиган маблағларни сезиларли даражада кўпайтириш кўзда тутилганига, чунки баркамол авлодни тарбиялашда ушбу йўналишлар бирбири билан узвий ва чамбарчас боғлиқ эканига алоҳида эътибор қаратсин.

Вазирлар Маҳкамаси (Ш.Мирзиёев), Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси (Б.Хўжаев), Маданият ва спорт ишлари вазирлиги (А.Жабборов), Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари 2010 йилга мўлжалланган аниқ манзилли дастурга киритилган болалар мусиқа ва санъат мактабларининг намунавий лойиҳалар асосида сифатли қурилиши ва ўз вақтида ишга туширилиши, уларнинг зарур анжомлар, инвентарлар ва мебеллар билан жиҳозланиши, профессионал кадрлар билан таъминланиши устидан тизимли назорат ўрнатсин.

13. Вазирлар Маҳкамаси (Ш.Мирзиёев):

Бир ҳафта муддатда Болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг даромадлари ва харажатлари параметрлари ҳамда болалар спорти объектлари, сузиш ҳавзалари, мусиқа ва санъат мактабларини қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш бўйича 2010 йилга мўлжалланган аниқ манзилли дастур тўғрисидаги ҳукумат қарори лойиҳасини тасдиқлаш учун ўрнатилган тартибда киритсин;

ҳар чоракда ўз йиғилишларида болалар спорти объектлари, сузиш ҳавзалари, мусиқа ва санъат мактабларини қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш бўйича тасдиқланган аниқ манзилли дастурлар ижросини кўриб чиқсин, уларнинг ўз вақтида ишга туширилиши, зарур жиҳоз ва инвентарлар билан таъминланиши устидан қатъий назорат ўрнатсин.

14. Ушбу баён ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ш.Мирзиёев зиммасига юклатилсин.

Баҳор гўзаллик ва нафосат айёми. Ҳар йили бу фаслни оналаримиз, аёлларимиз байрами бошлаб беради. Зеро, қалби шижоат, меҳру муҳаббатга ошуфта бу нозокат соҳибалари ҳар доим юксак эътирофга лойиқ. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида

БАҲОР МУШОИРАСИ

Халқаро хотин-қизлар байрами арафасида баҳор мушоираси бўлиб ўтди. Унда таниқли шоиралар, ёзувчилар, адабиётшунос олимлар иштирок этди.

Тадбирни Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов очиб, Президентимиз Ис-

Ёзувчилар уюшмасида

лоим Каримов раҳнамолигида юртимизда хотин-қизларнинг давлат ва жамият ҳаётидаги фаоллигини ошириш, оила, оналик ва болалар манфаатларини муҳофаза қилиш, иқтисодий, ҳуқуқий билимини юксалтириш борасида амалга оширилаётган кенг кўламли ишлар ўз самарасини бераётганини таъкидлади.

Мушоирани Ўзбекистон халқ шоираси Ойдин Хожиева олиб борди. Ватан, ёшлик, бахт ҳақидаги шеърлари билан қалбларга баҳор нафасини олиб кирган таниқли шоиралар Қутлибека Раҳимбоева, Фарида Афрўз, Зулфия Мўминова, Насиба Ризаева, Озода Бекмуродова, Озода Тўрақулова, ёш шоиралардан Гўзал Матёқубова ва бошқа ижодкорларнинг чиқишлари иштирокчиларга манзур бўлди. Шоирлар Турсун Али ва Рустам Мусурмоннинг хотин-қизлар байрами ва Наврўзи оламга бағишлаб ўқиган шеърлари ҳам байрам туҳфаси бўлди.

А.УМИРОВА

Бугун ҳаёт шиддат билан ривожланиб бормоқда. Кечаги оламшумул илмий кашфиёт бугун оддий қонуниятдек қабул қилинаётгани ҳеч биримизга сир эмас. "Юксак маънавият — енгилмас куч" китобида Президентимиз таъкидлаганларидек, давлатлар ва халқлар ўртасидаги интеграциялашув, турли йўналишдаги ҳамкорлик алоқаларининг кенгайиши, замонавий коммуникация ва ахборот технологияларининг, илм-фан ютуқларининг тезлик билан тарқалиши, турли қадриятларнинг умуминсоний негизда уйғунлашуви, цивилизациялараро мулоқотнинг янгича сифат касб этиши, албатта, глобаллашув туфайли содир бўлмоқда.

Шундай экан, турли динлар ва маданиятлар, тамаддунлар тўқнашувининг олдини олиш бугунги глобаллашув шароитида энг долзарб масалалардан бири саналади. Бу жараёнда, энг аввало, ёшларни

ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҚАДРИЯТЛАР

дунё динлари тарихидан хабардор, турли миллатлар, уларнинг миллий қадриятлари ва диний урф-одатларига ҳурмат билан қаровчи, бағрикенг этиб тарбиялаш алоҳида аҳамият касб этади.

Шуни айтиш лозимки, бугун дунёда содир бўлаётган воқеалар мазмунини англаб етмайдиган, замон билан ҳамнафас одимламайдиган, эътиқодлар моҳиятини

чуқур идрок этмай фикрлайдиган кишилар ҳар қандай дин ва жамият тараққиётига ғов бўлиши, шубҳасиз. Давлатимиз раҳбарининг: "Фарзандларимизга дунёвий ва диний қадриятлар ўртасидаги нозик муносабатларнинг моҳиятини ҳар томонлама тўғри тушунтириб беришимиз лозим", деб таъкидлаганлари бежиз эмас. Зотан, дунёвий тараққиётни ислом таълимотига зид деб талқин қилувчи айрим кимсаларнинг борлиги, энг ёмони, онги шаклланиб улгурмаган ёшларга ана шундай хато дунёқарашни сингдиришга уринаётгани ачинарли. Аслида Ислом дини зинҳор дунёвий тараққиёт йўлига ғов бўлмаган. Аксинча, илм-фан ва маданият ривожи учун замин ҳозирлаб, унинг тараққиётига ҳисса қўшган. Дунё тамаддунига беқиёс улуш қўшган, ҳам диний, ҳам дунёвий билимлар соҳиби бўлган Имом Бухорий, Хоразмий, Термизий, Беруний сингари аждодларимизнинг ибратли ҳаёт йўли бунинг исботидир. Бинобарин, мамлакатимизнинг бугунги тараққиёти, гўзал қадриятларимиз замирида ҳам бой ўтмишимиз, улуғ аждодларимиз меҳнати мужассам.

XXI аср — интеллектуал қадриятлар устуворлик қиладиган аср. Қайси мамлакатнинг ёшлари замонавий билимларга эга, соғлом эътиқодли, ҳар томонлама баркамол бўлиб вояга етса, ўша юртнинг истиқболи порлоқ, қудрати юксак бўлади. Мамлакатимиз раҳбари Ислом Каримов истиқлолнинг дастлабки кунлариданоқ шу мақсадда жон куйдириб, баркамол авлод тарбиясига катта эътибор қаратиб келмоқда. Бу борада амалга оширилган ишларнинг самарасига ҳаммамиз гувоҳмиз. 2010 йилнинг мамлакатимизда "Баркамол авлод йили" дея номланиши ҳам ана шу маънавий эҳтиёжлар тақозосидир.

Бугун ёшларимизни турли ёт ва зарарли ғоялар таъсиридан асраш, уларни Ватанга садоқат, миллий ва умумбашарий қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялашга ҳар қачонгидан-да долзарб масала сифатида эътибор қаратилмоқда. Бу борада амалга оширилаётган ишлар сирасига мактаб ва лицейлар ўқув дастурларига динлар ҳақида маълумот берувчи, жаҳон илм-фани тараққиётига катта ҳисса қўшган буюк аждодларимиз кашфиётлари ҳақида сабоқ берувчи фанлар киритилганини алоҳида таъкидлаш лозим. Келажак авлоднинг миллий-маънавий меросимиздан баҳраманд бўлиб улғайиши уларда миллий ғурурни шакллантириши, шубҳасиз.

Бугун дунёда ҳаётнинг оқу қорасини фарқлаб улгурмаган, қўлида қалам ўрнига қурол тутишни мақсад қилган ёшларнинг борлиги эса ачинарли ҳол, албатта. Минг афсуски, улар мактаб ўрнига жанг майдонларида бегона ўқнинг таъқибидан жон сақлаб кун ўтказишга мажбур бўлмоқдалар. Ҳаёти омонат турган бундай кишилар қандай қилиб келажак ҳақида ўй сурсинлар? Қандай қилиб ўн, йигирма йиллик истиқбол режаларини тузсинлар?

Яратганга шукрлар бўлсинки, бизнинг юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо. Мамлакатимизнинг эртанги куни бўлмиш баркамол авлод ва унинг тарбиясига энг устувор масала сифатида аҳамият берилмоқда. Мактаб таълимини ривожлантиришнинг узоқ йиллик режалари қабул қилингани бугун амалий самарасини кўрсатмоқда. Мамлакатимиз ёшларининг дунёвий ва диний билимларни уйғун эгаллашлари учун барча имкониятлар яратиб берилаётир. Ёшлар илм-фан ва маданиятнинг турли соҳаларида катта зафарларга эришмоқдалар.

Бугун жаҳоннинг тараққий этган мамлакатларида ўтаётган турли фан олимпиадалари ва халқаро кўрик-танловларда ўқувчию талаба ёшларимиз эришаётган оламшумул ютуқларни дунё ҳамжамияти олқишламоқда. Қачонлардир буюк аждодларимизга ҳам шундай ҳурмат бажо келтирилган эди. Қачонлардир ана шу замин фарзандлари кўрсатган жасоратдан олам аҳли эҳтиромдан оёққа қалқиганди... Ёруғ кунлар келгани рост бўлсин!

Шаҳзод ИСЛОМОВ

Баҳри муҳитга мадад

Баланд тепалик устидамиз.

Тўрт тараф заранг тоғлар. Тепалик этагидан бошланган мевазор боғ ва узумзорлар ўша тоғларга туташиб кетгандай. Кўкламни қаршилаётган дала-боғлар, қир-адирлар узра иликқина шабада эсади.

Чустлик боғбон фермер Дагарбой ака иккимиз атрофни жимгина кузатамиз. Ҳамроҳим — андижонча дўппили, мош-гуруч соқоли ихчам кузалган, истарали, қизғиштоб юзли, ўрта бўй, пишиқ гавдали тетиккина қария. Уни зимдан кузатарканман, суҳбатга калит сўз қидираман.

— Дагарбой ака, — дедим ниҳоят томоқ қириб олиб.

— Лаббай, биродар, — деди у ялт этиб қараб.

— Анови этакдаги тераксор кимники?

— Кимники бўларди, бригаданики-да.

— Бригада?

— Ҳа, шу ... кечирасиз, ўрганиш бўп қолган биргад деб, фермер хўжалигимизники. Тераклар — ўртамиздаги мулк. Одамларим билан бирга экканмиз.

— Жуда сипта-я, буям экологияга боғлиқми дейман?

— Топдингиз, биродар. Бизда терак яхши ўсади. Тоғ ҳавоси. Еримиз, сувимиз тоза. Шундан бўлса керак, қурт-пурт тушмайди. Э, бу терак жонивор кони фойда, қаранг-да, терак дўппидай жойда ўсади. Нархини биласиз, фалон пул. Бир дўппи тилла деяверинг. Меҳнатиям йўқ ҳисоби. Остидан сув ўтиб турса, ҳар замонда бир бутаб қўйсангиз бас, ўсиб ётаверади...

Шу билан бўлди, қаҳрамонимиз суҳбат жиловини ўз қўлига олди.

— Энди биродар, ишни ҳаммаям қилаверади. Лекин, бундан бу ёғига сал ўйлаб, майнани ишлатиб (мияни демоқчи), иш қиладиган даврлар келди. Тадбиркорлик дейишадими буни?.. Ишнинг кўзини билиш керак, қисқаси. Илгари бунга ҳожат йўқ эди, тепадан "приказ" бериб, ўргатиб туришарди. Экишни бошланг, дейишарди, бошлардик. Ҳосилини йиғиб олинг, дейишарди, йиғиб олардик. Приказсиз бир иш қилиб кўринг эди, отти қашқаси бўп қолардингиз менга ўхшаб... Энди бунинг тарихи узун, — деди чўнтагимдан митти диктофон чиқарганимни кўрган Дагарбой ака, — бемалол ўтириб гаплашсак. Нима дедингиз?

— Маъқул...

Юмшоқ майса устига юзма-юз чордона қурдик.

— Отам раҳматли камсуҳан одам эди, — дея ҳикоясини келган еридан давом эттирди Дагарбой ака. — Аммо, лекин жуда бамаъни, донишманд эди. Айтган гапи тасдиғини топмай қолмасди. Армияда шопирлик қилганман. Қишлоққа келиб ҳам касбимни қилиб юрдим. Отамга ёқмади. Болам, шу ишингни қўй, қанотимга кириб деҳқончилик қил, деди. Ёшлик қилиб, бўйин бермай юрдим. Қарасам, хафа қип қўяман. Шопирликни ташлаб, дадамнинг қаватига кирдим.

Отам бадавлат деҳқон бўлган. Коллективлаштириш деган кампания касофати билан бор-будидан айрилган, шундан киши билмас ўксиб юраркан. Мени деҳқончиликка ундагани эса, отамерос мулкларида ишлашимни хоҳлаганидан экан, кейин билсам. Деҳқончиликка қайтдим. Бригадир ҳиммат қилиб, беш сўтих ер ажратиб берди. Бу — ўзингники, ул-бул нарса экиб оласан, деди. Боғ қилдим. Ўртасидан ҳовуз қазиб, атрофини гир айлантириб тол, терак экдим... Ўша пайтларда деҳқончилик ҳов пастликда, ота-боболаримиз тўқайзордан очиб олган ерларда қилинарди. Бу атроф эса баҳорда бир кўкариб, кейин йил бўйи сарғайиб ётарди. Сув йўқ эди-да. Бир куни шу баланд-пастликларда айланиб юриб, калламга бир фикр келиб қолди. Хўп, сувни Ғовасойдан чиқариб бўлмайди. Лекин, бу ёқдан, юқоридан тушириб келинса-чи?.. Излаб-излаб анови тоғларнинг орқасига ўтдим. Сув шарқираб оқиб ётибди. Мўлжалладим. Қадамлаб чиқдим. Уч юз қадам чиқди. Қояни кесиб туширсак бас. Қишлоққа қайтиб, бригадирга учрадим. Йўқ, кечирасиз, аввал отамга айтдим. Отам бундай кўзимга қараб турди-да: "Ниятинг яхши, фақат жуда оғир-да, болам, — деди бош ирғаб. — Оғир-у, қилса бўлади. Бригадирга учраб кўр-чи..." Бригадир эшитгисиям келмади. "Э, жиян, чўпчагингни қўй. Вақтингам, кучингам бекор кетади. Зўри беҳуда миён мешиканад, деган тожикнинг гапи бор", — деди...

Бўлмайди, бўлмайди билан икки йилни ўтказдим. Менам ўжарман, ўзимга ўхшаган ўнта "қирчанғи" болани гапга олдим. Чўпчагимга ишонтирдим. Ўн битта бўз бола белни маҳкам боғлаб турганимизни кўриб, бригадир охири рози бўлди. Отам "оқ йўл" тилаб, дуо қилди.

Чустга тушиб, яхши темирчи усталарни ишга солдик. Оғир-оғир чўкичлар, темир поналар, болға, кетмон, белкураклар ясатдик. Кейин "Бисмилло..." дея тоғдан ошдик.

Биринчи ҳафта иш яхши кетди. Машаққат саккизинчи кундан бошланди. Ўйлаб кўринг, тўрт, беш, олти метр қалинликдаги қояни икки метр кенгликда кесиб туширишимиз керак. Ариқ чуқурлашиб боргани сари чўкичлаб майдаланган шағални белкурак билан чиқариб ташлаш қийин бўлади. Челакка солиб, арқон билан тепага тортиб олишимиз керак. Бир кунда ғайрат қилсак уч-тўрт қадам силжиймиз. Бунисиям майли, ажабтовур ишлар бўла бошлади. Эрталаб ариқ бошига келиб қарасак, кеча кун бўйи челаклаб қирғоққа чиқарилган шағаллар пастга суриб туширилган, ариқ тўлиб турган бўлади. Э, ким қилган бўлсаям, фалон-писмадон... деб, йиғлашдан бери бўлиб, ариқни қайтадан тозалашга тушамиз. Биз ўлиб-тирилиб тош майдалаб ётамиз-да, бошимизга бекорчилар йиғилади. Биттаси ачинса, тўрттаси мазах қилиб кулади. Бирига индасак, бирига чидаймиз. Тишни тишга босамиз. Ачинганиям, кулганиям ёнимизга тушай демайди. Иш қурғур ҳам ҳа деганда илгари босмайди. Киши билмас ичимдан зил кетаман. Шерикларимга сир бермайман-у, кечқурун дадамга ёриламан. "Бўлмаяпти, қийналиб кетдик", — деб йиғламсирайман. Отам раҳматли вазмин одам, ортиқча гап қилмайди. "Бўлади, ўғлим, ғам ема", — дея кулимсирайди.

Ўттиз бир кун ишладик. Икки юз етмиш метрлик ариқ қазилди. Сувни очдик, жилдираб ўтди. Ана энди дунё топган тентакдай ирғишлаганимизни кўрсангиз эди!.. Айтмоқчи, битта гап қоп кетибди-ку! Иш бошлаганимизнинг йигирманчи куни қишлоқ шўроси катталари дағдаға билан кеп қолишди. Ҳозирги ёшлар шунақа иш бошлаб қолишса, бошларига кўтаришади раҳбарлар, лекин бизни ер билан битта қилишди ўшанда. Ўзбошимчалар, бузуқилар, авантюристлар... яна алламбалолар деб булғалаб ташлашди. Кейин нима бўлди, денг. Тўққизта шеригимиз ишни тўхтатиб, қишлоққа қайтди. Ёнимда бир оёғи ногиронроқ оғайним қолди. Икки кун шундай ўтди. Учинчи кун ҳалиги тўққиз йигит кўзларида ёш билан қайтиб келишди. Биз ҳам индамадик, улар ҳам бир сўз демасдан ариққа тушишди. Шундан кейин ишимиз жадал кетди. Ҳалиги зуғум қилиб келганлар ўзлари билиб-билмасдан бизни қўллаб юборишганди. Буям Худойимнинг ҳикмати-да!.. Қолган кунлари чарчоқ нима билмадик. Қоялар ҳам энди сариёғдек кесилаверди. Катта-катта харсанглар новвот бўлакларидек ушалиб тушаверди. Ишнинг ҳадисини олдик шекилли-да. Завқимиз ошгандан ошиб, бақирчақир қилиб, ашулани ванг қўйиб ишладик. Ёшлик — мастлик экан-да, биродар. Одам қўмсайди ўша йилларни. Ўттиз бир кун деганда сувни очдик.

Ўша куни умримда биринчи марта отамнинг кўзида ёш кўрдим. Ўттиз бир кун... Нима демоқчи эдим-а... Ҳа, етмишдан ҳам ўтиб қўйдим. Мана шу етмиш йил умрим бир бўлди-ю, ўша ариқ қазиган кунларим бир бўлди. Тарозининг икки палласига қўйсам, бу томон босиб кетади. Яратганнинг имтиҳони шундай бўлган экан-да, қисқаси.

1979 йилнинг кўклами эди.

Кўчат экдик. Ток қаламчалари ўтқаздик. Айтмоқчи, сув ўтганини кўриб, бригадир ҳам, хўжалик катталари ҳам ёрдамга келишди. Барака топкурлар бетондан нов-ариқ ётқизишди. Техника беришди. Байрам бўлиб кетди ишонсангиз.

Энди битта ақлли гап айтсам... Мен катталардан, раҳбарлардан ўпка қилмоқчи эмасман. Ҳаммасига сабабчи ўртадаги бадният кимсалар эди. Ҳамма замонларда топилади унақалар. Ҳозир йўқ дейсизми?.. Ишонсангиз, ҳозиргача устимдан чақув уюштириб турадиганлар бор. Парво қилмай қўйганман. Қолаверса, улар фитна қилгани сари Худойим мени қувватлайди...

Ёнимизга одамлар қўшилди. Кўплашиб, мана шу кўриб турганингиз олмазор, ўрикзорларни яратдик. Нарёғини узумзор қилдик. Мени бригадир қилиб кўтаришди... Бригада еридан ташқари 20 сотихдан эллик сотихгача ер бердик одамларга. Сув келиб, ерлар бирдан кенгайиб кетганди-да. Ҳатто бизга ғайирлик қилган кимсалар ҳам қуруқ қолишмади. Менга қолса, уларга бердирмас эдим. Отам қойиб бердилар. "Болам, ўша бечораларга ҳам ер беринглар", — дедилар. "Ота, улар бечора эмас", — дедим. "Йўқ, улар бечора, аввал ўшалар олсин, ўшалар тўйсин", — дедилар.

Хуллас, кўз қўрқоқ, қўл ботир, дегандек ўша дастлабки бир-икки йил ичида оламжаҳон иш қилиб қўйдик. Ҳаммамиз ёшмиз, ғайратимиз ичимизга сиғмайди. Йилдан йил ўтиб, сув кўпайди. Боғдорчилик бригадамиз ҳам кенгайиб борди. Йигирма беш йил бригадирлик қилдим. Кейин мана энди бу ёғига фермермиз. Мендан бошқаям яна беш-олтита фермер ташкил қилдик. Барибир ҳаммасига бошман. Ҳалиям "бригад бобо" деб, ҳурматимни жойига қўйишади.

Дунёда гап кўп-да. Ота-онамнинг дуоларини олиб, кам бўлмадим. Шикаст емадим. Беш ўғлим бор, биттаси дўхтир бўлди, қолгани ёнимда. Болаликдан меҳнатга кўниктирганман. Мана энди ҳаммаси ишини билиб қилади. Бола-чақасига бош-қош, уй-жойи бадастир.

Ўзимга келсак, худога шукр, куч-қувватдан қолган эмасман. Уйда ўтиролмайман. Қолаверса, ҳозир айни ишлайдиган пайт келди. Биров ҳалақит бермайди. Ақлинг, фаросатинг кўтарганча ишла, янгилик қил. Одамзотга ақл нимага берилган. Ўйла, фикрла, деб берилган. Ҳадеб заранг тупроққа кетмон урган билан қосанг оқармайди. Ҳамма нарсанинг илми бор, ҳадиси бор. Масалан, қандай қилиб токларнинг ҳосилини ошириш керак? Етти йилча муқаддам Андижондан донасини қирқ сўмдан тўрт мингтача ток қаламчаларини келтириб ўтқаздим. Ўтган йил ҳосил шунақа бўлиб бердики, эски токзорим бир бўлдию, тўрт гектарлик янги токзор бир бўлди. Энди ана шу навни кўпайтириб ётибмиз. Бошқа фермерларгаям беряпман. Ҳали пастга тушганда кўрасиз: иккита омборхона қурганмиз. Ҳар бирига ўн тоннадан узум осамиз. Остидан сув айланиб оқиб туради. Олтиариқлик ошнамиздан ўрганиб келганман бунинг илмини. Қиш чилласида кирсангизам узум бошлари бир хилда ялтираб, карсиллаб турганини кўрасиз...

Дагарбой ака тин олиб, ўйга берилади. Гап қотмайман. Фикрини бўлгим келмайди.

— Ўн йилдан ошиб кетди, нафақа оламан. Лекин, бир кунам ишдан қолгим келмайди, — дея давом этади суҳбатдошим. — Бирор сабаб бўлиб далага чиқмаган куним еганим ичимга тушмайди. Худди узумзорга мол-пол оралаб, токларни пайхон қилиб ташлайдигандай, ёки ариқдан сув уриб кетиб, экинзорларни ювиб кетадигандай бўлаверади. Бу одамларимга ишонмаганимдан эмас, тўғри тушунинг, менга бу одат бўлиб қолган. Хўжалигимда ўттиздан ортиқ оила бор. Ана шу оилаларга ўзимни масъул деб биламан. Ризқни худо беради, тўғри. Лекин мен шунга сабабчиман-да. Агар ҳосил бўлмай қолса, шунча оила — уч юздан ортиқ жоннинг ейиш-ичиши нима бўлади. Кўп болалилар бор. Самарқандда, Тошкентда, Наманганнинг ўзида ўқиб юрган талабалар бор. Уларнинг ўқиши, контракти нима бўлади, дейман...

Дагарбой аканинг сўзларига қулоқ тутиб, беихтиёр хаёлга бериламан. Юз йил яшасанг, юз йил сабр қилишинг керак, деганлар Навоий ҳазратлари. Яшаш — кураш дегани, чидам дегани... Мана шу одам меҳнат, меҳнат деб етмишдан ўтиб қўйди. Айтишларича, умрида санаторий нима, бошқаси нима — билмаган.

Каромат юз берди. Хаёлимдан кечганларни уққан каби Дагарбой ака мавзуни ўзгартирди.

— Ҳар қанча ғайратли бўлма, қарилик таъсир ўтказар экан. Ҳозир аввалгидай елибюгуришлар йўқ. Талашиб-тортишиш, жиққа-мушт бўлишлар йўқ. Кейин ақл ҳам қуюларкан одам-да. Бақир-чақир ўрнига муросаю-мадорага ўтиб қоларкансан. Аслида шуям ёмон эмас экан, яхши гап билан илон инидан чиқади, деган-ку қадимгилар.

Э, биз тенгилар чекига анча оғир ишлар тушди. Тақир ерларни боғ қилдик. Ёшликди куч-қуввати шунга кетди. Нуқул меҳнатнинг орқасидан қувиб, етмишдан ўтиб қўйганимни сезмабман ҳам. Лекин кўнгил қурғур қаримас экан. Шу десангиз, спортга қизиқаман. Болаларга футбол стадиони қуриб берганман. Ўйнатиб қўйиб томоша қиламан. Бригадамиз болалари (яна бригада деяпман-а) команда тузиб, бошқа жойларга бориб ўйнаб келишади. Совринга қўй, эчки ютишади, майли-да. Энди битта гапни айтай, агар тўғри келса берарсизлар. Гапим шуки, боксчиларимиз зўр, курашга гап йўқ. Шахматам ёмон эмас. Шу ўзбекди футболи қовушмаяпти-да, ўзгариш бору, кўнгилдагидай эмас-да. Голландия, Хорватияга қойил қоламан. Қувайтгаям. Хорватлар бир миллионгаям етмайди. Футболчиларини кўринг, тап тортишмайди-я! Ўша ёқларда ёш болаларни қумлоқда оёқяланг ўйнатишаркан. Болдирига тош боғлаб қўйишаркан. Қумда тийғониб, оёғидаги тошни кўтариб тўп тепган болани кенг майдонга қўйворинг, кўрасиз қанақа ўйнашини!.. Ўйлашимча, футболчиларимизда битта қусур бор, ғурур етишмайди чамаси. Агар ғурур кучли бўлса, машқ ҳам, маҳорат ҳам бўладиган нарса... Йигитларимиз мени кечирсин, маломат эмас, ачинганимдан айтаманда, ахир стадиондан бош эгиб чиқиб кетиш уларгаям осон бўлмаса керак...

Дагарбой ака ёшлар тарбиясидаги қусурлар, айниқса, китобга қизиқишнинг камайиб кетганидан ташвишланиб гапиради.

— Юртбошимиз азал-аввалдан ёшлар тарбияси учун қайғуриб келяптилар. Мана бу йилги йилимизни "Баркамол авлод йили" деб атадилар. Шундай экан, нега биз ота-оналар бефарқмиз. Болаларимиз китоб ўқимай қўйган. Китоб ўқимаса, худо берган ақл қотиб қолади. Мияни ишлатиш керак. Далада кетмон чопиб келиб, уйда телевизор олдида ёнбошлаб ётавериш яхши эмас. Илм йўргакдан, деган гап бор-ку. Бизда, худога шукур, йўққу-я, телевизорда кўраман, эшитиб юраман, наркомания деган нарса урчиб боряпти. Мен ўзим йигирма беш ёшимдан буёғига сигарета деган нарсани оғзимга олмайман. Отам бир оғизгина айтдилар, "Болам, шу ишингни қўй, фойдаси йўқ", — дедилар. "Хўп, отажон, чекмаганим бўлсин", — деганман. Унинг ўрнига яхши топиб, яхши едим. Вақт борида спорт билан шуғулландим, ҳозир ҳам уч юз, беш юз метрлик пойгаларга ярайману, соқолимдан ийманаман. Лекин, ҳар эрта туриб, ҳов ўша тоққача яёв бориб келаман. Кўриниб турган ҳов ўша сада — марра. Уч минг етти юз метр. Ўша сада тагида нафас ростлайман, бир пас ёнбошлаб, атрофни томоша қиламан. Кейин яна тушиб келаман. Ҳам бадантарбия, ҳам боғдан хабар оламан. Кета кетгунча дарахт оралатиб атиргул эктирганман, кўкламни охирлатиб шундай гулга кирадики, баҳри дилингиз очилади.

Суҳбат яна анча давом этди. Кейин биргалашиб боғ ораладик. Дагарбой ака сайримиз сўнгида мени субошига олиб борди. Ҳаммаси худди тасаввур қилганимдек. Мана ўша машҳур ариқ. Улкан қояларни қоқ иккига бўлиб, шаффоф тоғ суви кўпикланиб оқиб ётибди. Тик қирғоқлардаги бужур харсангтошларда чўкич излари...

Беихтиёр Дагарбой акага қарайман. Йўл бўйи тинмасдан гурунг бериб келган суҳбатдошим ўйчан тортиб қолган. Қадоқ қўлларини манглайига тираганча, қоятош устида ўтирибди. Назаримда кўзлари ёшлангандай...

Мана, ўша воқеалардан бу ёғига ҳам сал кам қирқ йил ўтди. Элга эл, ерга ер қўшилди. Демак, бу шарқираган оби ҳаёт қадри қиммати ҳам ортди. Дагарбой Соатов айтмоқчи, умрга татигулик ўша ўттиз бир кунда амалга оширилган ишнинг кўлами, салобати янада ойдинроқ кўринмоқда. Беихтиёр ўйга толаман: Дагарбой акани ушбу машаққатли ишга ундаган куч нима эди?.. Менимча, аввало ундаги бетизгин руҳий қувват, ғурур ва орият, қолаверса, ёшлигидан шуурига сингиб кетган ота-она ўгитларию ибратлари албатта. Шулардан келиб чиқиб, мен бу отахонни келажак одами экан, дегим келди. Буни у кишининг ҳамон тиниб-тинчимаслиги, режалари, фикрлари, эртани ўйлаб, бугунги амалу тадбирлар кетидан юрганлиги исботлаб турибди.

Орзиқул ЭРГАШ

Журналларни варақлаганда

Журналнинг шу йилги 1-сони босмадан чиқди. Профессор Наим Каримов билан М.Раҳимнинг суҳбатида ўтган аср ўзбек адабиёти манзаралари, адабиётнинг инсон руҳини покловчи, маънавий оламини ҳаётбахш нурлар билан мунаввар қилувчи қудрати ҳақида сўз юритилган. А.Эркаевнинг "Миллий жипслик омиллари" мақоласи жамиятнинг янада такомиллашуви масаласига бағишланган бўлса, У.Муҳаммедов ва Н.Эшонқулнинг мақолаларида янги аср муаммолари қаламга олинган. "Шарқу Ғарб фалсафаси" ва "Ақл мунозараси" рукнларида берилган У.Саидовнинг "Маърифатчилик: тафаккур ва эркинлик уйғунлиги", Х.Йўлдошевнинг "Фалсафа фанми?" мақолаларида XVII — XVIII асрлар ғарб фалсафасида маърифатчилик ғоялари ва "фалсафа" тушунчасининг мазмунига доир кузатишлар баён этилган.

Журналнинг ушбу сонида шоирлар Матназар Абдулҳаким ва Адиба Умированинг янги шеърлари ҳамда япон адиби Я.Кавабатанинг Фахриёр таржимасидаги "Ойнадаги ой" ҳикоясини ўқийсиз. Шунингдек, ушбу сонда олим ва адиблардан Улуғбек Долимовнинг "Эски мактаб", Шариф Юсуповнинг "Оғача ойим", Абдулла Шернинг "Халқни англасанг — Ҳақни англайсан" сингари тарих, мумтоз адабиёт муаммоларига бағишланган мақолалари ҳам эълон қилинган.

Фолклоршунос Шомирза Турдимовнинг "Шажара сабоғи" тадқиқотида "Алпомиш" достонидаги образларнинг туб моҳияти ҳақида фикр юритилади. "Жавондаги жавоҳир" рукнида Жаббор Эшонқул мутолааси билан танишасиз. Ижтимоий ҳаёт, миллий ғоя ва ёшлар тарбияси, халқаро муносабатлар, бадиий адабиёт ҳамда санъатнинг муҳим масалаларига бағишланган тадқиқотлар ҳам журналнинг мазкур сонидан ўрин олган.

Мулланафас таваллудининг 200 йиллиги

СОҲИР СЎЗ САНЪАТКОРИ

Туркман мумтоз адабиётининг улкан намояндаси Мулланафас номи халқимиз орасида машҳур бўлишига қарамай, шу маҳалгача унинг шеърлари ўзбек тилига таржима қилинмаган, у ҳақда бирорбир тадқиқот олиб борилмаган эди. Шоир қўшиқларининг ўзбекча вариантлари эса, Махтумқули шеърлари каби, бахши ва ҳофизлар томонидан ижодий тарзда ўзбекчалаштирилиб куйланиб келинган. Айни жиҳатдан таваллудининг 200 йиллиги муносабати билан "Ўзбекистон" нашриёт-матбаа ижодий уйи томонидан чоп этилган "Муҳаббат фасли" тўплами Мулланафас ижоди мухлисларига муносиб тухфа бўлди.

Тўпламга шоир лирикаси ва "Зуҳра-Тоҳир" достонидан саралаб олинган юзга яқин шеъри жамланган. Уларни адабиётшунос олим ва таржимон Эргаш Очилов таржима қилиб, нашрга тайёрлаган ҳамда 250дан ортиқ қадим туркий, арабий ва форсий сўзлар, тарихий, диний, тасаввуфий тушунчалар ва кишилар номларига изоҳ берган.

Бу китоб Мулланафас ижодидан ўзбек тилига ўгирилган илк тўплам бўлгани боис, таржимон унга, асосан, бахши ва ҳофизларимиз репертуаридан мустаҳкам ўрин олган "Гулистонима", "Ёдимга тушди", "Кел буён", "Бодомқовоқларингдан", "Кўнглим", "Ҳайрона қолар", "Гулзориндан", "Қизлар", "Керак", "Унутма", "Орзу айлаб", "Намасан?", "Севар ёрим бўлмаса", "Боғ сайлига кетайлик" каби ўнлаб машҳур қўшиқлари ҳамда шоирнинг адабий қиёфаси ва бадиий маҳоратини кўрсатиб, туркман мумтоз адабиётидаги мавқе-мақомини белгилаган "Овози келса", "Кезгин", "Дуч бўлар", "Назарин солган кўнглим", "Тилла ғозим, "Ярашмас", "Келибман", "Чиқа билмадим", "Қиз", "Гўзал ёрни истаб" сингари сара шеърларини таржима қилиб киритган.

Ўзбек ўқувчиларининг Мулланафас ҳаёти ва ижоди билан етарли даражада таниш эмасликларини ҳисобга олиб, тадқиқотчи-таржимон тўпламга салмоқли сўзбоши ҳам ёзган. Сўзбошида шоир таржимаи ҳоли, адабий меросининг тўпланиши ва нашрлари, ижодининг жанрий таркиби, мавзу кўлами, тил ва услуб хусусиятлари, соҳир сўз санъаткорининг бадиий маҳорати сирларини очиб беришга, асарларининг ўзбек халқи орасида тарқалиши масалаларига эътибор қаратилган.

Биз Эргаш Очиловни, асосан, форс-тожик мумтоз адабиёти намояндалари ижодидан амалга оширган таржималари орқали танийммиз. Лекин у туркман адабиёти бўйича ҳам тадқиқотлар олиб борган, машҳур туркман шоирлари ижодидан намуналар таржима қилган. Жумладан, Махтумқули шеърларининг энг сара ўзбекча таржималари асосида "Дунё ўтиб борадир" (2007) тўпламини тайёрлаганида унга ўзининг ҳам элликка яқин таржималарини киритган эди. Бугина эмас, у шоир ҳақида "Туркман булбули", "Махтумқули ҳаёти ва ижодининг Ўзбекистонда ўрганилиши", "Махтумқули асарларининг ўзбекча таржималари" каби теран таҳлиллар ва илмий умумлашмаларга бой салмоқли мақолаларини илмий-адабий жамоатчилик эътиборига ҳавола этган. Бу тажрибалар Мулланафас шеърлари таржимасида жуда қўл келган: у шоир шеърларини равон ва таъсирчан тарзда ўзбекчада жаранглата олган.

Мулланафас, асосан, бармоқ вазнида, мураббаъ жанрида ижод қилган. Лекин у арузда ҳам маҳорат билан қалам тебратган: шоир ижодида бир неча ғазал ва кўплаб мухаммаслар мавжуд. Шарқ мумтоз сўз санъаткорлари шеърларини арузда таржима қилиб келаётган таржимон уларни ўз вазнида ўзбекчалаштириш билан таржимада шакл ва мазмун яхлитлигини сақлаб қолишга муваффақ бўлган. "Кўзларинг", "Чиқар", "Гул", "Қолмишам" каби ғазаллар, "Кел буён", "Вақтидир", "Иккимиз", "Жон ўртанур", "Кўрмадим", "Бир гўзал", "Керак", "Этдинг мени", "Айрилмишам", "Эй сабо" номли мухаммаслар шулар жумласидандир.

Албатта, ўзбек ва туркман тиллари ўзаро яқинлиги боис, баъзида бутун бошли шеърларда ҳам айрим тушунарсиз сўзларни алмаштириб, шундоққина ўзбекчалаштириб қўя қолиш мумкин. Баъзи банд, байту мисралар эса деярли ўзгаришсиз кўчади. Лекин ҳамиша ҳам шундай бўлавермайди: гоҳ соф туркманча, гоҳ форсий, арабий сўз ва жумлалар мисраларнинг, бандларнинг қурилишини айнан сақлаб қолишга имкон бермайди. Шунда таржимон изланиши, янги қофиялар топиб, банд қурилишини ўзгартиришига тўғри келадики, бу жараён оддий табдил доирасидан чиқиб, ҳақиқий таржима ҳисобланади. Мисол учун, қуйидаги банд таржимасини олиб кўрайлик:

Гулуп бакса, ол гаррылар батланып,
Ўтен гунлер, йигит чаглар ятланып,
Гўк отлар саралып, дарагт отланып,
Асман жунбуш эйлэп, лерзана галар.

Бу банд ўзбек тилига айнан ўтказилса, "ботланиб", "ўтланиб", "саралиб" каби кўп сўзлар тушунарсиз бўлиб қолиши мумкин: "ботланмоқ" – кучайиш, дадилланиш, кучига куч қўшилиш каби маъноларда келади; "ўтланмоқ" – ўсиш, ўтга айланиш дегани. Шунинг учун мазмунидан келиб чиқиб, бу банд қуйидагича таржима қилинган:

Кексалар ғайратга кирса бўлиб шод,
Йигит чоғи, ўтган умрин этиб ёд,
Майсалар сарғайиб, хашак бўлса ўт,
Осмон жунбуш айлаб, ларзона қолар.

Қардош тиллардан таржиманинг кўпгина қулайликлари билан бирга, ўзига хос қийинчиликлари, мураккабликлари ҳам мавжуд. Бунда, хусусан, ёзилиши ва айтилиши бир хил бўлса-да, маъноси ҳар хил бўлган "алдоқчи сўзлар" таржимонни чалғитиб қўяди. Ёки муайян сўзлар ҳар икки тилда мавжуд бўлса-да, бирида фаол, иккинчисида нофаол бўлиши мумкин. Айни жиҳатдан, таржимон шоирнинг "сасин ангса" радифли машҳур шеърини "овози келса", деб ўгиради. Чунки "сас" ўзбек тилида "овоз" сўзичалик кенг қўлланмайди. "Ангса" сўзи туймоқ, ҳис қилмоқ, билмоқ, англамоқ маъноларини билдириб, улар ичидан "туйса" сўзи энг мувофиқи бўлиб кўринади. Лекин таржимон мазкур сўз, зикр этилган маъноларидан ташқари, контекстда "сезса", "эшитса", "келса", "янграса", "кўрса" маъноларида ҳам келганлиги, яъни турли бандларда турли маъно товланишларига эгалигини ҳисобга олади. Чунончи:

Харсыдунйе суер тенгэни, малы,
Бир гун битап болуп, гитсе межалы,
Дўнуп-депренмэге болмаса халы,
Галар гарысына, "Пул!" сесин ангса.

Нафс бандаси севар давлатни, молни,
Бир кун хаста бўлиб, кетса мажоли,
Ҳатто қимирлашга қолмаса ҳоли,
Оёққа қалқар пул овози келса.

Ёки "бари гал" радифли машҳур қўшиқни "кел буён", деб таржима қилади. Чунки бу ўғуз лаҳжасидаги ибора бошқа ўзбек шеваларига қараганда туркман тилига анча яқин хоразмликларгагина тушунарли. Агар айнан қолдирилса, кўпчилик уни "барча(нг) кел", "ҳамма(нг) кел" маъносида тушуниши мумкин. "Бери кел" деб олганда эса ибора поэтик хусусиятини йўқотиб, оддий жумлага айланади. Айни жиҳатдан мутаржимнинг бу топилмасини маъқуллаш мумкин:

Сенга тушди кўзим, эй севгили
жонон, кел буён,
Сочи мушк исли ифор, сунбулу
райҳон кел буён...

Албатта, бу тўплам таржимашунослар ҳамда туркман тили ва адабиёти мутахассислари назарига тушиб, ўзининг ҳаққоний баҳосини олиши шубҳасиз. Лекин севги мавзуидаги гўзал ва бетакрор шеърлари туфайли "ишқ мулкининг шоҳи" номи билан машҳур бўлган хассос шоир ижодидан илк бор ўзбек ўқувчилари учун бир гулдаста сифатида тайёрланган "Муҳаббат фасли" тўплами Мулланафас шахси ва ижодий қиёфаси тўғрисида яхлит тасаввур бериши билан ўзига хос илмий-адабий аҳамиятга эга.

Аҳмад ОТАБОЕВ

Журналларни варақлаганда

"ШАРҚ ЮЛДУЗИ" 2009, 5 — 6-сонлар

Журналнинг ушбу сони юридик фанлари номзоди Ҳ.Муҳамедовнинг "Конституция — ҳуқуқий давлат пойдевори" сарлавҳали мақоласи билан очилган.

Шеърият мухлислари таниқли шоирлар Омон Мухторнинг "Дераза ортида ёмғир пардаси" ва Жамол Камолнинг "Эрон дафтари" туркумларидан жой олган янги шеърларидан баҳраманд бўладилар. "Унутмас мени боғим" рукнида ёритилган Асқар Маҳкамнинг ва "Умидлардан гуллаган тилак" сарлавҳаси билан берилган бир гуруҳ қизларнинг шеърлари замонавий назм ихлосмандларига манзур бўлади, деб ўйлаймиз.

Журналда эълон қилинган йирик жанрдаги икки асар ушбу сон мундарижасига алоҳида салмоқ бағишлаган. Булар таниқли адиблар Муҳаммад Алининг "Улуғ салтанат" тетралогияси учинчи китоби "Мироншоҳ Мирзо" романи ва Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг "Ойна синди" номли уч парда, саккиз кўринишли трагикомедияси.

Адабиётшуносликнинг долзарб муаммоларига бағишланган мақола ва тадқиқотлар ҳам муштарийлар эътиборини тортиши шубҳасиз. Жумладан, Умарали Норматовнинг "Шарқу Ғарб тадқиқотчиси", Ҳафиз Абдусаматовнинг "Қалб гавҳари", Мўмин Ҳошимхоновнинг "Машраб сиймосининг бадиий талқини" ва Лола Азимованинг "Композиция ва сюжет" мақолалари шундай тадқиқотлар сирасидан.

"Гулқайчи" рукнида Ўрозбой Абдураҳмоновнинг ҳажвияларини ўқийсиз.

"ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ" 2009, 6-сон

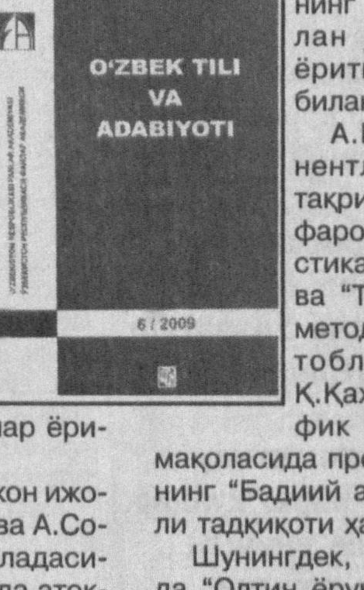

Журналнинг ушбу сонида ўзбек адабиётининг улкан сиймоларидан бири Муҳаммад Ризо Огаҳий таваллудининг 200 йиллиги муносабати билан адабиётшунос олимлар ва тадқиқотчиларнинг мақолалари эълон қилинган. Бу мақолаларда тасаввуф ва Огаҳий шеърияти (И.Ҳаққулов), Огаҳийнинг таржимонлик маҳорати (Н.Комилов), "Фирдавс ул-иқбол"даги адабий жанрлар (С.Рўзимбоев, А.Аҳмедов), шоир ижодининг хорижда ўрганилиши ва форсий меросининг жанрий таркиби каби турли мавзулар ёритилган.

Н.Каримовнинг "Ҳамид Олимжон ижоди XX аср адабиёти кўзгусида" ва А.Солиевнинг "Жангчи Турсун" балладасида руҳият тасвири" мақолаларида атоқли шоир адабий меросига доир муҳим масалалар тадқиқ этилган. "Тилшунослик" рукнида А.Ҳожиевнинг ўзбек тилшунослигининг долзарб муаммоларига бағишланган ва Ғ.Абдураҳмоновнинг "Девону луғотит турк" асари ўрганилиш тарихидан" мақолалари берилган.

Илмий ахборотлар мавзуи турли-туман. Уларда мумтоз адабиётимиз, қиёсий адабиётшунослик, замонавий ўзбек поэмачилиги, тил илмининг турли йўналишлари билан боғлиқ муаммоларни ёритган кичик тадқиқотлар билан танишасиз.

А.Нурмоновнинг "Имманентликдан когнитивликка" тақризида профессор Ш.Сафаровнинг "Когнитив лингвистика", "Прагмалингвистика" ва "Тил қурилиши: тадқиқот методи ва методологияси" китоблари таҳлил этилган. Қ.Қаҳрамоновнинг "Биографик талқин имкониятлари" мақоласида профессор Н.Раҳимжоновнинг "Бадиий асар биографияси" номли тадқиқоти ҳақида фикр юритилади.

Шунингдек, журналнинг ушбу сонида "Олтин ёруқ" асарининг давомини, фанимиз заҳматкашлари ҳақида дил сўзларини ҳамда илмий ҳаётга доир ахборотларни ўқийсиз.

ШОИРЛИГИМДАН ИЙМАНАМАН

Мен ҳар доим, ҳамма жойда, ҳатто ўзимдан ҳам шоир эканлигимни яширишга интиламан. Чунки шоирлик инсоннинг қадр-қимматини оширадиган касб ёки ҳунар эмас, балки у баъзан-баъзан хуруж қилиб турадиган ғалати бир дарддир. Баъзилар: "Мен — заргарман!", деб мақтанади. Лекин "Мен — шоирман!", деб дангал айтишга ийманади одам. Чунки, биринчидан, илҳом келган пайти бир кечада юзлаб мисра ёзган шоир, агар илҳом уни тарк этса, йиллар давомида ҳам тўрт қатор шеър ёзолмаслиги тайин. Иккинчидан эса, шоирман дейиш дардмандман, ичим тўла изтироб, деганга ўхшаб кетади. Шу боис, мен шоирман, деган гапни тилимга чиқаришдан эҳтиёт бўламан.

Ўз пайтида дунёнинг энг ақлли одами деб ҳисобланган Суқрот шеър санъати қонун-қоидаларини мукаммал ўрганиб ҳам бир мисра шеър ёзолмайди. Лекин яхши шеър ёзиш учун шеър санъати назариясини билиш унчалик шарт эмас. Машҳур шоирларимизнинг аксари шеър назарияси деган гапни эшитгунларича энг гўзал шеърларини битиб улгуришган. Аксинча, шеър тўқиш техникасини мукаммал билиб олган шоир руҳсиз шеърларни кўп ёзиб юбориши мумкин.

Назаримда, шеър ёзиш руҳнинг ҳимоя механизмидир. Масалан, тананинг ҳимоя механизмини кўрайлик. Жонланиб қолган касалликка қарши вужуд ҳароратни ошириб, патоген микрофлорани ўтиндек ёқа бошлайди. Шу тариқа у ўзини ўзи зарардан асраб қолади. Аслида илҳом ҳам киши иммун системасининг руҳиятдаги фаоллашувидир. Оллоҳ томонидан соғлигимизни сақлаш учун дастурланган иммун системаси кўнгилда жонланиб қолган дард "микроб"ларига қарши илҳом кўринишида кураш бошлайди. Ҳарорат танани, илҳом эса қалбни зарарлардан тозалайди.

Илҳом — руҳнинг иситмасидир.

Илҳом парисини итдек бўйнидан боғлаб бўлмайди, у осмонда эркин учиб юрган қуш, кутилмаганда кўнгил боғингиздаги дарахт шохига қўниб, ажабтовур хониш қилиб қолади, кейин эса тўсатдан бир ёқларга учиб кетади. Сизнинг кушча қачон қайтиб келишини кутишдан бошқа иложингиз йўқ. Шу боис, шоирликни зинҳор ҳунар деб бўлмайди. Ҳунарим — шоирлик, деган кимсага асло ишона кўрманг.

Ўттиз йил давомида шеърий ижод билан банд бўлдим, деган шоирни тушунолмайман.

Шоирлардан бири: "Мен илҳомни кутиб ўтирмайман. Ҳар куни шеър ёзаман", деган эди. Албатта, шоир ҳар кеча шеър ёза олади. Лекин бу каби шеърлар қоғоз гулдан фарқ қилмаслиги мумкин. Одатда шоирлик истеъдоди инсонда умрининг охиригача сақланиб қолмайди. Гўзал шеърий истеъдод ҳам кутилмаганда севги каби келиб, ички оламингизнинг тўс-тўполонини чиқариб, сўнг сизни тарк этади. Айтмоқчиманки, шоирлик истеъдоди туғма бўлиши билан бирга, ўткинчи ҳамдир, яъни одам вақтинчалик шоирга айланади. Лекин сизни ташлаб кетган истеъдод орадан ўн йиллар ўтиб тўсатдан қайтиб қолиши ҳам эҳтимолдан холи эмас.

Миртемирни олайлик. Шоир ижодининг дастлабки пайтлари гўзал лирик шеърлар битади, кейин узоқ вақт илҳомсиз ижод қилади, яъни коммунистик ғоя, социалистик қурилишлар ҳақида газета мақоласида ёзиладиган гапларни шеърга айлантиради. Умрининг охирроғида эса, унга кутилмаганда шоирлик истеъдоди қайтиб келади ва "Мен сени инжитмайман..." каби самимий сатрларни ёза бошлайди. Шоирнинг анчайин кексайган ёшда ёзган ишқий шеърларида ёш ошиқ йигитнинг қалбида бўладиган кучли, баҳор тошқинларига монанд севги туйғуларини пайқаш мумкин. Севги туйғусининг кучи ва тафти физиологик ёш билан боғлиқ, барибир... Нега Миртемир кексайганда физиологик ёшига тўғри келмайдиган ишқий сатрлар битишга киришди. Бунинг сабаби шуки, шоир ўша давр адабий муҳитида ҳоким бўлган ақидалар таъсирида самимий кўнгил кечинмаларини сатрларда изҳор этиш ўрнига, коммунистик буюртмани бажариш билан овора бўлган. У шундай қилишга мажбур эди. Йўқ эди бошқа йўл. Шундай бўлдики, шоир йигит ёшида кўнглидан кечган ишқий кечинмаларини кексайганида қоғозга тушириш имконига эга бўлди.

Очиқ деразадан ичкарига кирган мусичани чўчитиб юборсангиз, боёқиш ташқарига учиб чиқаман, деб ўзини дераза ойнасига уради ва озгина карахт бўлиб ерга қулайди. Кейин, бир оз ўнгланиб, очиқ деразани тополмай, яна боши билан ойнага урилади. Ёрдам беришингиз керак унга: аста тутиб, ташқарига учириб юборасиз. Кўнгилда пайдо бўлган шеърий туйғу ҳам шу мусичанинг деразага урилишига ўхшайди: уни ташқарига чиқариб юбормасликнинг сира иложи йўқ, ёрдам бериб, эркинликка қўйиб юбормасангиз, боёқиш қуш ўзини ўзи ҳалок этади. Демак, кўнгилда пайдо бўлган шеър эмин-эркин қоғозга тушмаса, ичингизда кетмас ғашлик пайдо бўлади. Одатда кўнгилдаги фикр тилимизга кўчгунича мингта чиғириқдан ўтади. Фрейд айтмоқчи, инсоннинг хатти-ҳаракати ва гап-сўзини "супер Мен" қаттиқ назорат қилиб туради. Яъни айтмоқчи бўлган гапингиз сўзга айланиб одамларнинг қулоғига етиб боргунича "Фикримнинг кейин ўзимга зиёни тегмайдими, яқин дўстимнинг дилини оғритмайдими, аллакимнинг ғазабини қўзғатмайдими" каби кўплаб чиғириқлардан мажбур ўтади. Илҳом келганида эса, "супер Мен" мисраларни назорат эта олмайди. Кўнгилдаги ўй-фикр, ҳис-туйғу бутунича шеърга кўчади, яъни илҳом келган пайти бир муддат ҳушёр ва эҳтиёткор ақл жунбушга келган кўнгилни назорат қилолмайди. Ҳақиқий шеър туғила бошлайди.

Баъзан ўйлаб қоламан: балки шоирлик ёшликка хос бир хислатдир. Ёш улғайгач, шоирлик қобилияти ҳам пасайиб бораверади, шекилли. Ҳар қандай шоирнинг кўпинча илк тўпламига киритилган, ижодининг бошланғич палласида ёзган шеърларини ўқувчи севиб ёд олади. Унинг ёш жиҳатдан улғайганда тўқиган шеърларини эса, кўпинча оддийгина ўқиб қўя қоламиз, ёд олмаймиз. Шоирнинг ёши улғайиб, ҳаёт тажрибаси кўпайиб, маҳорати ошиб боргани сайин истеъдодининг ўткир қирралари емирилиб бораверади. Ўзи гўзал шеър ёзиш учун ҳаёт тажрибаси, илм ўрганиб кучга тўлган ақл ва юксак шеърий маҳорат халал беради.

Инсониятнинг инжиган кўнглини юпатиш учун Худо айримларимизга шеър ёзиш қобилиятини ато этган.

Ростдан ҳам шеър худди туш каби амалга ошмаган истагимиздан пайдо бўлади. Севаман деб шеър ёзган шоирнинг севгиси шеър билан бирга чиқиб кетган бўлади...

Жунун водийсиға мойил
кўрармен жони зоримни,
Тилармен бир йўли бузмоқ
бузулған рўзгоримни, —

деган доҳиёна байтни ёзишни ҳаммамиз орзу қиламиз. Лекин шу байтлар замирида акс этган руҳий изтироб, иложсизлик ва машаққатга йўлиқишдан қўрқамиз, эй Худо, бундай ёмон кунга тушишдан ўзинг асра, деб ичимизда дуо ўқиб юрамиз. Чинакам илҳом дўзахда куйишга тенг азоб эканлигини биров билади, биров эса, бир умр билмай ўтади. Шоир бўлиб чинакам илҳом нима эканлигини билмай бу дунёдан ўтаётган шоирлар ҳам бордир, эҳтимол... Баъзи шоирларимизнинг кўпйиллик ижодий меҳнати жамланган ялтироқ китобидан бир мисра ҳам шеър тополмай ҳафсаламиз пир бўлади. Булар нима учун шунча йил давомида шеър ёзмай шеърий ижод билан шуғулланганликларини ўзлари сезмадимикан, деб ҳайронлар қоламан.

Худо инсонга ато этган ноёб қобилият шеър ёзишдир. Инсоният шеър ёзиш ва ўқиш воситасида руҳини покизалаб юради.

Шеър ёзиш ҳаётни соғинишдир асли.

Шеър ёзиш — ўз фожиангизга ўзингиз томондан берилган зарба.

Инсоният энг мушкул ва умидсиз вазиятлардан шеър ёзиш, ўқиш орқали чиқиб кетади.

Нима учун ёридан айрилган ошиқ дардига малҳам сифатида шеърга ёпишади. Худди ярадор кийик баланд тоғлар орасидан мўмиё излагани каби, юрагини айрилиқ тиғи тиғлаган ошиқ шеър томон юзланади.

Нима учун умрида шеър ёзмаган ва шеър ўқишга қизиқмаган аёл, 35 ёшида умр йўлдошидан айрилиб қолгач, ярим кечаси уйқуси бузилиб ошхонасига чиқиб шеър ёзмоқчи бўлади.

Шеър инсоннинг руҳий дардига малҳамдир.

Худо шоирларни инсонларнинг дардига таскин бериш учун яратган. Ҳатто шеъриятни табобатнинг бир бўлими сифатида тақдим этгим келади.

Қадимдан шоирларни пайғамбарларга яқин кишилар, деб таъриф қилишади. Нега? Шоирда пайғамбарларга хос қандай хислат бор? Маълумки, Оллоҳнинг расуллари инсониятни охир замон кутиб турганини очиқ далиллар билан огоҳ этишган. Шоирларда ҳам келажакни башорат қилиш уқуви бор. Дейлик, бугун ижод қилаётган шоирларнинг мисраларида акс этган кечинмаларидан 30 ёки 50 йилдан сўнг жамиятда, хусусан, кишилар руҳида содир бўлажак алоҳида бир ўзгаришлар тўғрисида маълумот топиш мумкин. Масалан, ўтган асрнинг 60-йиллари шоирлари, хусусан, Абдулла Орипов ва Эркин Воҳидов ижодида ватанимиз Ўзбекистон иттифоқ таркибидаги бир ўлка ўлароқ эмас, балки алоҳида, мустақил тушунча сифатида мадҳ этилди. Улар ижодида Ватан мустақиллиги туйғуси бўй кўрсатган эди. Сиёсий мафкура "рус халқи — улуғ оғамиз", деб турган бир пайтда Эркин Воҳидовнинг:

Тарихингдир минг асрлар
Ичра пинҳон ўзбегим, —

дейиши ўша давр расмий тушунчаларига мухолиф тушунчадир.

"Ўзбегим" шеърида поэтик ифодасини топган шонли тарихимиз музей экспонатлари эмас эди. Айтмоқчимизки, 60-йиллардаёқ ўзбек халқи ватан мустақиллигини реал психик воқелик сифатида ҳис этган эди. Аввал ҳис, ортидан фикр, кейин эса ҳаракат юзага келади. Юртбошимиз Ислом Каримовнинг саъй-ҳаракати билан 90-йиллар бошида Ватанимиз мустақилликни қўлга киритди.

Мустақилликка эришиб, бозор муносабатларига ўтишимиз билан жамиятимизда жамоавий фикрлаш барҳам топиб, ҳар соҳада индивидуализм кўринди; шахс эрки, ҳақ-ҳуқуқлари масаласи олдинга чиқди; фикрлашда турфа хиллик пайдо бўлди, кишилар дунёқарашини асоратга соладиган сиёсий мафкура ҳокимлиги тугади.

Одам букилган мих ёки сопи синган пичоқни ҳам ташлаб юбормай, керак бўлиб қолар деб, бир четга яшириб қўяди. Лекин шоирликни касб қилиб олган шоирнинг суст, мазасиз ва ҳиссиз шеърлари жамланган китобини қўлга олиш тугул, ҳатто китоб жавонида туришига ҳам сабрингиз чидамайди: кўздан йўқотасиз. Шоирлик ростдан ҳам одамларнинг ғашига тегадиган ёмон одат, деб ўйлайсиз.

Кўпчилик шоирларнинг шеърларига уларнинг китобини қўлга олганингизда дуч келасиз. Камчилик шоирларнинг шеърлари эса, ўз ҳаётингизда бўлиб ўтган муҳим ҳодиса каби деярли ҳар куни хотирангизда жонланиб туради.

Мулоҳаза

Йигирма ёшингизда ёд олинган шеърнинг туб маъносини ўттиз ёки қирқ ёшда англашингиз мумкин. Рауф Парфининг ушбу мисралари:

Эҳтимол, умримнинг
ярми ўтгандир,
Эҳтимол, ярмига
қолганман ботиб.

Йигирма ёшимда ёд олган эдим бу мисраларни. Қирқ ёшимда эса, кунлардан бир кун, улар хотирамда қайта жонланиб, кўнглимни жунбушга солди. Бунинг сабаби шуки, шеърда акс этган маъно шахсий ҳаётимда содир бўлгандир, балки. Масалан, севган ёридан айрилган ошиқ анчага довур реал ҳаётга қўшилишиб, аралашиб кетолмай, аччиқ хотиралар билан яшашга мажбур бўлади. Шоир айтмоқчи, умрининг "ярмига" ботиб қолади.

Ойбекнинг сатрлари:

Тушимда кўрдим сени,
Бирга олиб кет мени...

Ушбу мисраларда йигирма ёшли ошиқнинг самимий ва бир оз шикаста кўнгил кечинмалари ифодаланган. Ошиқ тушида севганини кўриб, "Бирга олиб кет мени...", деяпти. Шу икки мисра шеърнинг маъноси эллик ёшдан ошганингиздан сўнг бутунлай ўзгача йўсинда ўзгариб кетади. Ўзи эллик ёшга етганингизда кўнгилда ғашлик, зерикиш ва чарчоқ ҳислари ўрнашади, кўплаб яқин инсонларингизни тупроққа бериб улгурасиз:

Менинг ер остида
дўстларим кўпроқ...

(Абдулла Орипов)

Кунлардан бир кун тушингизга марҳум дўстингиз киради, қоронғиликдан чиқиб, юзингизга бир қарайди-ю, яна ортига қараб кетади, уйғониб кетасиз ва кутилмаганда хотирангизда ёнаётган оловдек икки мисра шеър уйғонади:

Тушимда кўрдим сени,
Бирга олиб кет мени...

Раҳимжон РАҲМАТ

"ХОТИН ПОДШОҲ"

Таниқли адиб, Ўзбекистон санъат арбоби Омон Мухторнинг яқинда "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти томонидан чоп этилган китобига учта романи — "Хотин подшоҳ", "Эгилган бош" ва "Майдон" асарлари киритилган. Умумий "Эскирмаган эртаклар" номи остида "Ошиқнинг отаси", "Махфий гап" ва "Эски уйнинг эгаси" ҳикоялари ҳам китобдан ўрин олган.

"Эгилган бош" ва "Майдон" романлари ўқувчиларда катта қизиқиш уйғотган, адабий жамоатчилик томонидан муносиб тарзда эътироф этилган. Муаллиф китобдаги мухтасар сўзида "Хотин подшоҳ" романининг ҳам тарихий, ҳам маърифий жиҳатига ишора қилган. "Минг йил бурунги манзарани қайсидир даражада акс эттириб, бу кунги сўзни озгина айта олган бўлсам, ўзимни бахтли деб биламан", деб ёзади Омон Мухтор.

Нашр муҳаррири Ш.Эргашева. Китобни мусаввир А.Самойлов безаган. Адади 5000 нусха.

"ЮРАКДАГИ ҚУШ"

Рухсорини ювмоқда саҳар,
Сингиб кетди қаёққадир тун.
Яна қайта уйғонди шаҳар,
Ўрмалайди шовқину тутун.

Офтоб томон тутиб кўксини
Гердаяди осмонўпар уй.
Қирғоқлари ўпиб мавжини,
Анҳор оқар — тугамайди куй.

Ҳаёт бардавомлиги таъкидланган, табиатнинг рангин суратларига реалликни уйғунлаштириб, гўзал поэтик манзаралар чизилган бундай шеърлар таниқли шоир Ўткир Раҳматнинг "Юракдаги қуш" ("Маънавият" нашриёти, 2009) тўпламида талайгина. Юқоридаги сингари тиниқ ва рангин манзаралар тасвири моҳиятан қалб туғёнларига ҳамоҳанг ҳиссий-тафаккурий поэтик хулосалардир. Тўплам мундарижасига унинг алоҳида-алоҳида номланган фасллари сарлавҳалари аниқ ишора қилиб турибди: "Қуёшли юрт ҳарорати бор", "Нафис манзаралар", "Ишқ жодуси", "Қалб тори чертилса".

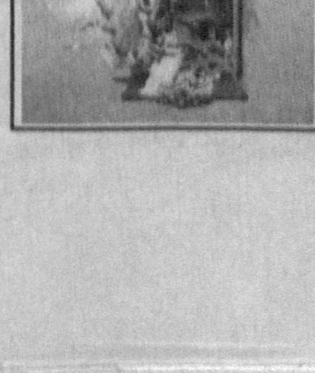

"Юракдаги қуш" тўпламига М.Ражабова муҳаррирлик қилган. Нашриёт муҳаррири У. Қўчқоров. Китоб 5000 нусхада чоп этилган.

Доимий ҳамроҳ

Баҳорнинг қори...

Эркин ВОҲИДОВ,
Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири

СОҒИНГУВЧИ ДЎСТЛАРИНГ БЎЛСИН

* * *

Бир кам дунё.
Сен ҳам бир банда.
Майли, каму кўстларинг бўлсин.
Лек кўрганда шод, кўрмаганда
Соғингувчи дўстларинг бўлсин.

Уларга дил тўла ҳимматинг,
Меҳр тўла кўзларинг бўлсин.
Қайдасан, деб, бузиб хилватинг,
Босиб келар дўстларинг бўлсин.

Севин улар тегса жонингга,
Ишдан қўйса кул, яйра, кулдир.
Келмай қўйса биров ёнингга
Дунё охир бўлгани шулдир.

ЯХШИЛИК

Марҳаматли инсон кўнгли доим оқ,
Барчага баробар даргоҳи кенгдир.
Лекин ёмонга ҳам яхшилик қилмоқ
Яхшига ёмонлик қилмоққа тенгдир.

ҲАММА БОЛАМ, ДЕЙДИ

Ҳамма болам, дейди.
Шу кори олам!
Бола улғайиб, сўнг у ҳам дер, болам,
Сув пастга оқади.
Ота меҳрини
Фарзандига бериб қарз узар одам.

ҚЎЛИНГНИ ПАРДАЛАР ҚИЛДИНГ...

Юзингни бир кўрай десам,
қўлингни пардалар қилдинг.
Завқий

Ёр юзини бир кўрмоққа зор,
Фарёд қилиб ўтди устозлар.
Замон ўзга энди, ўзга ёр,
На парда бор, на ишва-нозлар.

Мумтоз шоир қайтса тирилиб,
Ўзга байтлар айтиб кетарди.
Қўлни юзга пардалар қилиб,
Замонига қайтиб кетарди.

ТОПИШМОҚ

Топишмоқ айтади менга набирам:
– "К" дан бошланади, ҳар уйда бор, – дер, –
Содда иш асбоби ...
Мен, кетмон, десам,
Набирам кулади: – Йўқ, бу – компьютер!

ГЎДАК

Эркаланиб, тилда бол билан
Кайхисравни от қилди гўдак.
Соддагина бир савол билан
Афлотунни мот қилди гўдак.

ҚАЙ БИРИ АЗИЗ?

Шогирд сўрди:
– Қай бири азиз,
Дўстми ёки қариндош-жигар?
Устоз жавоб берди:
– Шубҳасиз, –
Қариндош! У дўст бўлса агар.

АЙРИЛИҚ

Дўстнинг ўлимига қандоқ кўнармиз?
Жон парчасин ерга қўшиб кўмармиз.
Айрила-айрила адо бўлгач жон
Дўстлар кетган юртга биз ҳам жўнармиз.

ЁМОН ДЕБ БЎЛМАС

– Шанғи хотинингдан маҳалла безор,
Нега чурқ этмайсан, бардошинг тўлмас?
– Не қилай, меники ўша дилозор,
Ўз хасмингни эса ёмон деб бўлмас.

– Мана, қутилдинг-ку, хотининг кетди.
Кўрган кунларинг айт, ичга солма, бас.
– У аёл бировнинг хотини энди,
Бировнинг хасмини ёмон деб бўлмас.

ЭРКАК БЎЛ

Эрмисан, эркак бўл, саналмас бутун
Бир аёлни бахтли қилмаган эркак.
Бошимда эрим бор, деган сўз учун
Аёлни бошингга қўйишинг керак.

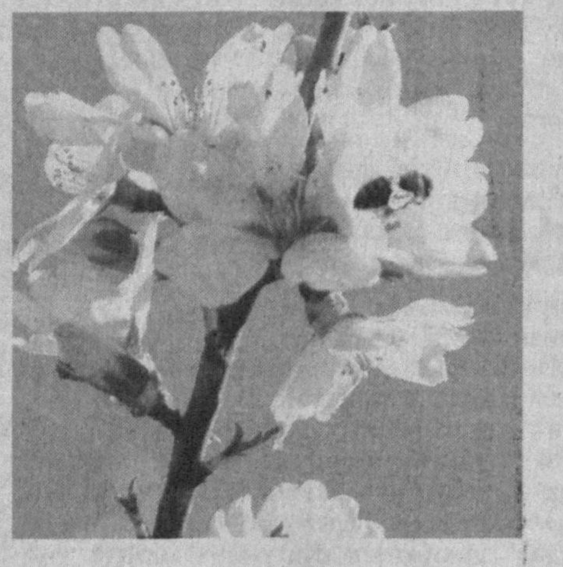

Яхшилар ёди

МУНАВВАРЛАРИМИЗДАН ЭДИ

Ўлим — ҳақ. У таниқли шоир ва олим Садриддин Салим Бухорийни орамиздан олиб кетди...

Садриддин ака чинакам зиёли инсон эди. Бу у кишининг чеҳрасида, ширин муомаласида, юриш-туришида шундоққина намоён эди. Қадим Шарқнинг кўп мунавварларига хос маънавий-ахлоқий фазилатлар қон-қонига сингиб кетган, Бухорои шариф муҳитида етишган зиёли ҳақиқий миллий тарбия топган эди. Ҳаммага: "*Тақсиржон!*", дея мурожаат қиларди. Бухорода у кишини "*Тақсиржон*", дейишарди.

64 йиллик умр бекор ўтмади, ўнлаб китоблар ёзилди.

Асли, немис тили мутахассиси бўлган Садриддин ака кўп йиллар Бухоро давлат университетида шу тилдан дарс берди. Гёте, Ҳайне ва бошқа олмон шоирлари шеърларини она тилимизга ўгирди, Ғайбулла ас-Саломга шогирд тушиб, немисчадан таржималар таҳлилига бағишланган мақолалар ёзди.

Истиқлол шарофати билан юртимизда ўтган азиз авлиёлар ҳаёти, фаолияти ва ижодини ўрганиш, улар қадамжолари ва қабрларини обод қилиш бошланиб кетди. Бу ишларда Садриддин ака пешқадам олимларимиздан бўлди. Хусусан, Бухоро ва Навоий вилоятларида ўтган шайхлар ҳақида маълумотлар тўплаб, уларнинг таржимайи ҳолини тиклаш, қабрларини аниқлаш, асарларини ўрганиш, тасаввуф ривожидаги ҳиссаларини тайин этишда жонбозлик кўрсатди. Бу заминдан кўп улуғлар ўтганини ҳамма билади. Аммо, очиғи, халқ Хожа Абдулхолиқ Ғиждувонийдан бошланиб, Хожа Баҳоуддин Нақшбандда якун топадиган етти пир силсиласи ҳақида айнан шу қалам соҳибининг китоблари орқали хабар топди. Ҳозир зиёратчилар шу етти пир қабрини бир кунда айланиб чиқишни анъанага айлантирган.

Садриддин акада сўз билан амал бирлиги бор эди. Бу унинг турмуш тарзи, ҳалол ризқ топиш орқали кун кўриш эътиқодида намоён эди.Шу йилнинг 5 феврал куни телефон орқали гаплашганимизда бу сўнгги суҳбатимиз эканини иккимиз ҳам асло билганимиз йўқ. Шунда Навоий вилояти ҳудудида ўтган азиз авлиёлар ҳақидаги китобларини ёзиб тугатганларини айтганди.

Бухорода никоҳ тўйи муносабати билан бериладиган ош маросимида куёвга эл олдида сарпо кийдирилади. Бу вазифа юртнинг обрўйли, таниқли кишиларидан бирига юклатилади. Декабр ойида шаҳардаги бир ошда тақсиржон куёвга сарпо кийдирди. Учрашолмай қолдик. Телефонда шунинг узрини айтди.

— *Сизнинг келганингизни менга кейин айтишди. Бир ёмон одатимиз бор, тақсиржон, элнинг олдига чиққанда қаттиқ ҳаяжон босади. Уялганимиздан ён-атрофга тик қарамаймиз ҳам, узр-да, узр, кўрмабман...*

"*Ҳаяжон*" сўзининг ўзагида айнан "*ҳаё*" бордек.

2003 йилнинг кузи эди. Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний таваллудининг 900 йиллиги муносабати билан Хожа Баҳоуддин Нақшбанд ёдгорлик мажмуасида расмий маросим бўлиб ўтди. Ҳамма муҳтарам Президентимиз Ислом Каримовни кутяпти. Юртбошимиз ҳамроҳлар билан қибла тараф дарвозадан кириб келдилар. Шунча киши орасидан Садриддин акани топиб, у киши билан самимий қўл олиб кўришдилар-у:

— *Домла, Сизни телевизор орқали кўп кўраман. Ақлли гапларни айтасиз, барака топинг!* — дедилар.

Ана шунда шоирнинг, ўзи айтганидай, болаларча ҳаяжонланганига кўплар гувоҳ бўлган эди.

Шеъриятда Абу Абдулло Рўдакийдан кейин ҳеч ким Бухоро мавзуини Садриддин Салим Бухорийчалик маромига етказиб куйламаган. Бухоро бу шоирнинг жону дили эди.

Шўро даврида ёзилган бир шеърида: ***"Эй Бухоро, Бухорода қачонгача Бухоросиз яшаймиз?"*** — дея бонг урган эди. Бу, айнан, истиқлол соғинчи эди.

Мустақилликка эришганимиздан сўнг эса шоир қалбидан:

Бухорога Бухоро келди!—
деган садолар жаранглади.

Қисқа давр ичида бу юрт таниб бўлмас даражада чирой очди. Айни жараёнларни Садриддин ака шеърлари, мақолалари, китоблари орқали кенг ёритиб, ана шу савоб ишлардан халқни шоён хабардор қилди.

1999 йили "Шуҳрат" медали, 2005 йили эса "Меҳнат шуҳрати" ордени билан тақдирлангани қаламкаш меҳнатларининг давлатимиз томонидан қадр топганидир.

Бир шеърида мамнуният билан:

Бухорога келиб қаранг такрор-такрор,
Садриддин ҳам Бухорога айлангандир, —
дея ёзган эди.

Бу самимий мисраларда муболаға йўқ.

Шуларни эслаганда, кўнгил беихтиёр шеърий сатрларга мойил бўлиб, дўст билан видолашгиси келади:

Тан Ватанда жо ҳамиша — азал ёзиғи,
Аммо Сизнинг қалбингизда жо бўлди Ватан.
Садриддин ҳам, Салим ҳам — Сиз,
Бухорий ҳам— Сиз,
Бухорода Бухоросиз қолдик дафъатан.

Султонмурод ОЛИМ,
адабиётшунос

Бадиа

Эсланг, от ҳақида нималарни биласиз, мушоҳада қилинг, отлар ва инсонлар ўртасида қандай узвий ришталар бор?

Кўп нарсани биласиз:
Одамзодларда-я мен ғариб,
Ҳайвонзотларда-я сен ғариб,
Ташлагин бу чоҳга жонивор-а
Икковимиз бўлдига тенг ғариб...

Бу ноладан сўнг Алпомишни чоҳдан олиб чиққан ҳам, Гўрўғлининг "Менинг туғишганим йўқ, тутинганим сенсан", деган қадрдони ҳам, ярадор Султон Жалолиддинни ўкирган дарёдан опичлаб ўтган ҳам шу отлар. Шу тулпорлардир бизнинг болалигимизга эртаклару маталлар қанотида кириб келган қанотсиз қушлар. Тоғай Мурод қиссаларидан кишнагани, оёқ дупурлари эшитилиб турган тулпордай бир бўз отнинг мана бу ҳолига гувоҳман: бойсунлик чавандознинг ўлимидан сўнг одамлар тобутни ердан узганларида жиловини узиб, ҳеч кимга бўйсунмай қабргача бўзлаб борди бу от. Ушламоқчи бўлганларида уламо рад берди: тегманглар, ўз кўзи билан кўрсин, совусин. Бу бир тилсиз жонивор бўлса, ўзи кўрмаса, қийналиб юради.

Суворийси йиқилса ёлини ёйгувчи бу жониворлар ҳақида билағонлик қилиб эмас, билмаганларга билдирмоқ учун айтаяпмиз. Йилқи ҳомиласини ўн икки ой кўтаради, эндигина туғилгани — қулун, бир ёшдан сўнг той, тўрт қор босгандан кейин от ёки байтал ҳисобланади. От хулқига оид шундай топишмоқ бор: "Усти беҳишт, оғзи дўзах?!" Отнинг икки қулоғи орасидан жаннат насими уфуриб турармиш. Усти беҳиштлиги шуки, ҳадисда айтилган лаззатларнинг бири от миниб юришлик. Оғзи "дўзахлиги" эса, унинг тинимсиз озиқланиши. Йилқида ошқозон бўлмайди, узун тўғри ичак бўлади. Қанча емиш еса ҳам бўкиб қолмайди. Бир от тўрт-беш қорамолнинг емишини ейди. Ҳамма ҳам от сақлаёлмайди. Кўпкари чопадиган отлар роса қирқ кун қуёш кўрмай боқилади, тишини урмасин, деб арпа билан биргаликда кишмиш майиз берилади. Оқ туёқли отларни кўпкарига чопмайди, оқ туёқли отлар сафарга, чопарликка ярамайди, туёғи тошда синади. Ҳамма от ҳам тулпор саналмайди, бўз отнинг иккитасидан биттаси тулпор бўлади. Жийроннинг ўндан бири, тўриқ отнинг юздан биттаси тулпор чиқади. Тулпор отларнинг туёғига тақа қоқишда отнинг бошига чавандозининг аёли ёпиниб юрадиган рўмол ташланади. Оғриқни сездирмайди бу чиммат. От иссиқ қон, иссиқ мижоз келади. Гўштидан Тошкент, Самарқанд ва водий шаҳарларида қази, норин каби ажаб таомлар, сутидан шифобахш қимиз тайёрланади.

Еру осмон сирларини, ҳодисаларини ҳам шу жониворлар кўп жонзотдан, жумладан, одамлардан олдин сезадилар. Ёмон ниятли кишини фақат отларгина бегумон илғайди, ёнига йўлатмайди.

Биродарлар, тулпор отнинг деви бўлади. Бу дев унга учганда қанот, елганда шамол бўлади. От ичқораликни билмайди, аччиқ қамчи аламини йўлдан олади. Отда кексанинг жиддияти, навқирон йигитнинг шиддати, ўн олти ёшли сулувнинг кўнгли бўлади. От ана шундай некбин жонивор бўлади. Кексалар йигит кишини бекорга элларда арғумоқ бўл, деб дуо қилмайди. Хастанинг кўнглини кўтармоқ учун, ҳали отдай бўлиб кетасиз, деб айтилган гап ҳам шунчаки таскин эмас. Тушга от кирса яхшиликка йўядилар. Бежиз эмас. Отлар яхшиликка тимсол, эзгуликка рамздир.

Отлар қариса ҳам танти бўлиб қоладилар. Куввати етмайдиган юкни кўтаролмаса ҳам кўтармоққа шай турадилар. Қари отларни кўрсам урушда қатнашган, бир умр имони учун тик турган, елкалари Боботоғдай, 18 йиллик қатағон уқубатларидан омон ўтиб, она тупроғида юз ёшида оламдан ўтган пулҳокимлик Шерна чолнинг тийрак нигоҳларини кўргандай бўламан. Отлар Шерна чолдай оқибатли бўлади.

Кексалар: "Эркакка эгар, аёлга ўрмак", дейди. От йигитнинг йўлдоши ҳам дейишади. Яқин тарихда отлар қўшга қўшиларди, ўсган майсаларни от миниб далақоровуллар айланишарди. Ғалла хирмонини отлар билан галагов қилиб ҳосилни ажратиб олишарди. Отлар сув таширди, тегирмон, бозор-ўчар, узоқ-яқин сафарларда улов эди. Чорвада чўпон билан тенг турарди. От эркак кишининг чин биродари эди.

Мени улғайтирган муҳитнинг болалари ва бу болаларнинг эртакларида, хаёлларида отлар бемалол юрарди. Уч кунлик ой — ҳилол эмас, жангга кетган ботирнинг отидан тушиб қолган тақа. Катта айиқ туркумидаги етти юлдуз — олтин қозиқ — сафарга кетган етти қароқчи отларини боғлаб қўядиган қозиқлар ва ҳоказо...

Жой номлари ҳам шундай. "Чибор қайтган" дараси, чибор бу ўша Алпомишнинг оти — Бойчибор. Ёки "Жийрон ўлди" даштлари. Бу ҳам от номи билан боғлиқ. Бир отнинг бир йигитча номи бор эди. Аксинча отларни сургун қилишмасди. Ҳа, отлар оммавий қатлиом этилган вақтлар ҳам бўлган, буни ёши улуғлар билишади. Кўпчиликнинг хабари бор: кейинги уч-тўрт йилда баъзи вилоятларда бир табиий офат — чигиртка босқини кузатилди. Бу нафақат чорва учун, балки лалмикор ерлардаги деҳқончилик учун ҳам катта талофат келтирди. Юрт оқсоқолларининг баъзилари бу ҳолни ҳам уюр-уюр йилқиларнинг йўқолиб кетгани билан изоҳлашдилар. Яъни отлар чигиртка ва бошқа зарарли ҳашаротларнинг инларини ўзлари билмаган ҳолда туёқлари билан топтаб кетар эканлар. Бу каби жиҳатларни яна давом эттириш мумкин, аммо...

Бугун оламу одам поклик истаб, сувнинг азизлигини, ҳавонинг софлигини, набототу ҳайвонот дунёсининг яшаб қолишини истаб, бир-бирига уқтираётган, ундаётган, номига тил келиши қийин бўлган оламаро ташкилотлар тузилиб, улар ҳам табиатни асранг, деб бонг ураётган бир дамда кимдир, бу тараққиёт биродар, отлар даври ўтди, ўрнига техника кириб келди, деб юборса ҳам ажаб эмас.

Унутмайлик, биродарлар, бизнинг чин онамиз — табиат. Шу мард, танти, хокисор чин қондошимиз. Қондошларга эса жабр этмайдилар. Жовиворлар бизнинг укаларимиз, деган эди Есенин. Укаларимиз-а!

Ёзувчи Шукур Холмирзаев ўзининг "От йили" қиссасига изоҳ бериб шундай ёзган эди: "Мен Жек Лондондан аламимни олдим. Унинг "Оқ тумшуғи"га жавоб бердим. ("Белый клик" — Ж.Лондон қиссаси). Унинг учун бўри фетиш бўлса, менинг халқим учун от азиз" эди. Ҳар баҳору кузда турли сабаблар билан ташкил этиладиган кўпкарилар каттаю кичик учун бетакрор табиат дарси. Табиатта ихлос, меҳр уйғонади дилларда.

Шодмонқул САЛОМ

Жумагул СУВОНОВА

Қумридан улфат тилар кўнглим маним

***

Бир ширин суҳбат тилар кўнглум маним,
Қумридан улфат тилар кўнглум маним.

Суҳбат ичра кавокиб, авторутлар,
Самовий неъмат тилар кўнглум маним.

Тун бўйи кўксини чок эттувчи оҳ,
Тонг билан шафқат тилар кўнглум маним.

Дил куйи сайр айласа етти фалак,
Хилқатидин бахт тилар кўнглум маним.

Не тилар арш уйини зир титратиб,
Сабр ила тоқат тилар кўнглум маним.

Бу илоҳий ишқми ё кўнгил иши,
Нақд тилар, ҳа, нақд тилар кўнглум маним.

МЕН ОСМОНДА ОЙ ЭДИМ...

Мен осмонда ой эдим,
Оқшомга чирой эдим,
Кўкда эркатой эдим,
Нега тушдим ёнингга?..

Савлат тўкиб юрасан,
Аҳволимдан куласан,
Нописандлик қиласан,
Нега тушдим ёнингга?..

Нима эмиш, денг?!. — бўлиб,
Тор кийимга енг бўлиб,
Ким-кимларга тенг бўлиб,
Нега тушдим ёнингга?..

Қуёш каби чоғланиб,
Сенга ипсиз боғланиб,
Дил тафтингда доғланиб,
Нега тушдим ёнингга?..

Кўкни шунча паст этиб,
Ёлғонингни рост этиб,
Ўзни ишқпараст этиб,
Нега тушдим ёнингга?..

ҚАНДАЙ КЕЧАМАН

Мен ишққа учган қиз, кўзлари сўқир,
Бугун бир хор топдим гулзор ичра ман.
Бор дунёмдан кечдим нигоҳинг ўпиб,
Энди сендан қандай кечаман.

Ранго-ранг гуллардан этдию тортиқ,
Бир гул узолмадим, алдади чаман.
Мен сени жонимдан кўргандим ортиқ,
Энди сендан қандай кечаман.

Менинг юрагимга бегонасан сен,
Мен мудом висолга интиқ кечаман.
Гирдимда ҳувуллаб айланар дунё,
Энди сендан қандай кечаман.

Дар кетдим самоват қўйнига энди,
Юлдузлар базмида ёниб учаман.
Сени дунёлардан сўраган эдим,
Энди сендан қандай кечаман.

Менга фаришталар куйлади кўкда,
Ҳануз ишқ ўрнига оташ ичаман.
Сени менга қисмат айлади туҳфа,
Энди сендан қандай кечаман.

***

Эсламам, япроқлар юзинда,
Сидирсам, шудрингдек учдингиз.
Жонимни қақшатиб-қақшатиб,
Ёдимнинг ёдига кўчдингиз.

Эсламам, энди сиз биз каби
Улфатлар базмига бегона.
Муҳаббат майини нўш этиб,
Тўлғона кетурмиз, тўлғона.

Ёдингиз кўнглимиз ўкситиб,
Бир ғаюр фикрона айлаюр.
Бизам бас демасмиз, сўзимиз,
Изҳора-изҳора айлаюр.

Эсламам, энди сиз бир унут,
Садосиз, зорлара кетурсиз.
Бизам маст муҳаббат кўшкида
Хорлара, хорлара кетурмиз.

Умримиз чечаги ташналаб,
Бир унут армоннинг адоси.
Гуллатса, гуллатар энди бир
Муҳаббат аҳлининг дуоси.

Энди ҳеч эсламам ёдингиз...

АДАБИЁТ КЕЛАЖАГИ — ВАТАН КЕЛАЖАГИ

Муҳтарам Президентимизнинг «Ижод» фондини ташкил этиш тўғрисидаги қарори, шубҳасиз, бутун Ўзбекистон адиблари учун қувонч сабаби бўлди. Бу қарор қалам аҳлини улуғ мақсад йўлида жипсликка, ижодга, ғайрат-шижоатга ундайдиган ва узоқ йилларга татийдиган муҳим тарихий ҳужжатдир. Айни чоғда юртимиз ижодкорлари учун сафарбарлик хушхабаридир. Чунки унда адабиётнинг жамият ҳаётидаги ўрни чиройли эътироф этилган, ижод аҳлининг ҳам маънавий, ҳам моддий эҳтиёжлари қамралган, ҳам мумтоз адабиётимиз, ҳам замонавий адабиётимиз намуналари нашри ва таржималарига хайрихоҳлик кўрсатилган, ҳам кекса авлодга мансуб қаламкашларга, ҳам иқтидорли ёш адибларга самимий меҳрибонлик туйғулари ифодаланган.

Бозор иқтисоди масалалари илк бор ўртага чиққанида, матбуотимизда: «Адабиёт ўладими?», деган мавзуда баҳс-мунозаралар бўлган эди. Албатта, сабрли адиблар ижоддан асло тўхтаганлари йўқ. Лекин бу баҳслардан хаёлга толганлар ҳам йўқ эмасди. «Сабр таги — сариқ олтин», деганларидек, мазкур қарор бундай баҳсларга, ўринсиз гумонларга қўйилган нуқта бўлди, чунки қарорнинг бош қисмидаёқ: **«Халқимиз маънавиятини юксалтириш, ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида камол топтиришда бадиий адабиётнинг беқиёс ўрни, таъсири ва аҳамияти»** таъкидлаб қўйилган. Демак, токи инсоният бор экан, адабиёт бор бўлади, токи халқ яшар экан, адабиёт яшайди.

«Халқимиз маънавиятини юксалтириш» деганда мавзуларнинг муҳимлиги, сўз санъатининг қадр-қиммати, қаламкашнинг бой маънавияти, ибратли, ахлоқли, диёнатли бўлишини тушунамиз. Олди-қочди мавзуларни асос қилиб, ахлоқсизлик, беорликни тарғиб этиш сўз санъатининг беқиёс қадр-қимматини англамасликдир. Шарқ оламининг, ўзбек халқининг ўзига хос ахлоқ мезонлари, ҳуррият тушунчалари, одамийлик ўлчовлари бор. Адабиёт гўзаллик ва меҳр-муҳаббат мактабидир. Шунинг учун қарорнинг илк банди қаламкашларни масъулиятга чорлайди, деб умид қиламан.

Қарорда «Ватанга муҳаббат руҳи» ҳам алоҳида таъкидланган. Негаки, Ватанга ва миллатга муҳаббат мавзуи зўраки сўзлар йиғиндисидан иборат эмас. Ватанга муҳаббат абадий эскирмас ва ҳамиша долзарб мавзудир. Айниқса, бугунги кунда бу мавзунинг ғоят муҳимлигини ҳис қилмоқдамиз. Ватанни севиш учун ҳам турткi, таълим ва устоз кераклиги равшан гап. Шубҳа йўқки, адабиёт инсонларга Ватанни чин дилдан севишни, уни муҳофаза қилишни, унинг учун фидо бўлишни ўргатади. Шу маънода адабиёт келажаги Ватан келажагидир. Ватанга муҳаббат хусусидаги энг сара шеърларни, энг теран ҳикояларни жамлаб, алоҳида китоблар ҳолида нашр этиш «Ижод» фондининг илк хайрли ишларидан бўлишини орзу қиламиз.

Яна бир муҳим нуқта, «иқтидорли ёш адиблар ижод намуналарининг Ёзувчилар уюшмаси томонидан нашрга тавсия этилиши»дир. Ҳар соҳанинг ўз «пири», ҳар боғнинг ўз боғбони бўлади. «Тавсия» ижодкор масъулиятини оширади. Чунки ўз ҳолига қўйса, нолойиқ «асар»лар нашр бўлиб кетиши мумкин. Халқимизнинг маънавияти, ёш авлод тарбияси учун зарарли бўлган беҳуда сўз учун жавобгарлик туйғуси ҳар бир адибнинг ўз виждонида бўлиши керак. Аслида барча асарларни ҳам муносиб адиблар иштирокидаги тавсия асосида нашр этишга эҳтиёж бор. Қарорнинг бу банди адибга ҳам, Ёзувчилар уюшмасига ҳам, «Ижод» фондига ҳам масъулият юклайди.

Қарорда «Ижод» фонди маблағ манбаларининг белгилаб берилиши, маблағ ажратилиши, маълум муддатгача солиқ ва тўловлардан озод этилиши, «Дўрмон» ижод уйини фойдаланишга бериш чоралари улкан имкониятлар эшигини очиш, Фонднинг молиявий пойдеворини мустаҳкамлаб бориши, ривожини таъминлашини кўзда тутади. Бу имтиёзларни адабиёт ривожланган сари Фонд ривожланади, Фонд ривожланган сари адабиёт равнақ топади, деб тушуниш мумкин.

Бугуннинг талаби

Қарорнинг энг муҳим нуқталаридан яна бири халқимизнинг қадимий тарихи, бой маданияти, асрий анъана ва қадриятлари тараннум этилган, миллий маънавиятимизнинг мазмун-моҳияти теран ифодасини топган мумтоз ва замонавий адабиётимиз муносиб намуналарининг хорижий тилларга таржима қилинишига бўлган эътибордир. Бу банд «Ижод» фонди мумтоз адибларимизнинг мукаммал асарлар тўпламлари нашрини ҳам ўз зиммасига олишига имкон беради, деб умид қиламиз. Ҳазрат Алишер Навоийнинг мукаммал асарлари тўплами 20 жилдда нашр этилгани учун беҳисоб шукрона айтамиз. Айни вақтда, унинг баъзи жилдлари қоғоз ва матбаа жиҳатидан сифатсиз, баъзилари хатолар ва нолойиқ изоҳлар билан нашр этилгани сир эмас. Мана, 2011 йилда ҳазрат Навоий 570 ёшга тўладилар. Умид қиламизки, «Ижод» фонди Навоий, Бобур, Лутфий, Огаҳий, Машраб каби юзлаб мумтоз адибларимизнинг мукаммал асарлар тўпламини ўз шаънига муносиб сифатли нашр этиш ташаббусини қўлга олади.

«Ижод» фондини ташкил этиш тўғрисидаги қарор Ўзбекистон адибларининг руҳига руҳ, ғайратига ғайрат, масъулиятига масъулият қўшадиган, уларни элу юрт келажаги учун камарбаста бўлишга ундайдиган улкан тарихий ҳужжатдир. Энди адиблар учун сўз санъатининг шарафига муносиб фидолик билан ижод қилиш қолади, холос.

Мирзо КЕНЖАБЕК

Лола ЭЛТОЕВА:

“СИРДОШИМГА АЙЛАНГАН ЗАРИФАХОНИМ”

Бошланиши биринчи саҳифада.

* * *

Лола бу ролни табиий, ишонарли ўйнади. Шундан кейин уни кинодаги илк ролига таклиф этишди. Шароф Бошбековнинг “Менинг исмим Масхарабоз” филмидаги шўх-шаддод Тешаой образи унинг кинодаги ижод саҳифаларини очди. Филмдаги кичик бу рол кўпчиликка ёқди. Хуллас, театрда ҳам, кинода ҳам ишлари юриша бошлади. Ўзбек Миллий академик драма театрида ишлашига эса таниқли актриса Тўти Юсупова билан “Жаҳолат алангасида” видеофилмида бирга рол ўйнагани сабаб бўлди. Иш жараёнида Тўти опа унга “Сиз драма театри актрисасисиз-ку”, деб қолди. Шундан сўнг театрдан қўнғироқ қилиб чақиришди ва “Муҳаббат султони” спектаклида Лайли образида актриса Зуҳра Ашуровага дублёр бўлди. Бадиий кенгашдан ўтди ва театрда қолди.

Л.Элтоева турли қиёфадаги, бир-бирига ўхшамаган, қарама-қарши образлар яратишни истайди. Лекин, нимагадир, аксарият ҳолларда мураккаб тақдирли, ҳаётда кўп қийинчилик кўрган аёллар образи ижодида етакчилик қилади. Бу ҳақда Лоланинг ўзи шундай дейди:

— Бир куни спектаклдан сўнг мухлисларимдан бири ёнимга келиб: “Кулдирадиган асарларда рол ўйнасангиз яхши бўларди. Доим жиддий спектаклларда чиқасиз”, деб қолди. Ҳақиқатан ҳам, классик ва ўзбек мумтоз асарлари асосида яратилган спектаклларда кўпроқ бандман. Шунда ўша аёлни “Адибнинг умри” спектаклига таклиф этдим. “Буни ҳам бир кўринглар”, дедим. Улуғ адиб Мусо Тошмуҳаммад ўғли Ойбек ҳақидаги бу спектаклни кўргандан сўнг аёл раҳмат айтди. “Жуда кўп нарса ўргандим, — деди у. — Айниқса, меҳр-оқибат, қадр-қиммат, инсоний муносабатлар нималигини билдим. Спектаклни кўргандан сўнг Зарифа Саидносированинг “Ойбегим менинг” китобини ўқидим. Ўқиш, ўрганиш керак экан”.

— Бу спектакл устидаги ишлар Сизнинг ўзингизга нима берди? — деб сўрадик актрисадан.

— Аввало, шуни айтишим керакки, “Адибнинг умри” спектакли ижодий фаолиятимдаги энг азиз ишлардан бирига айланди. Шу асардаги Зарифа Саидносирова образи энг яхши кўрган ролларимдан бири бўлиб қолди. Асарни қайта-қайта ўқиганим сари Ойбек каби буюк адиб ва мураккаб тақдирли инсоннинг рафиқаси бўлиш осон эмаслигини ҳис этардим. Зарифа опанинг кундаликлари билан танишдим. “Ойбегим менинг” доимий ҳамроҳимга, сирдошимга айланди. Бу икки инсоннинг ҳаёти билан танишган сари, улар мени ўзига оҳанрабодек тортаверди.

Зарифа опанинг ҳолатига, руҳиятига кириш учун яна нималар қилишим мумкинлиги ҳақида ўйлардим. Шунда Ойбек музейини бориб кўришга қарор қилдим. Бу даргоҳни анча ўргандим, ўзимни Зарифа опанинг ўрниларида ҳис этиб, улар ўтирган жойларда ўтириб, ишлатган ашёларидан фойдаланиб кўрдим. Ниҳоятда зиёли, маърифатли, ақлли, сабр-қаноатли, матонатли Зарифа опа бутун ўй-фикримни банд қилиб олди. Уй-музейдаги ҳар бир нарсани шу зукко аёл қиёфасига кириб кузатдим. Оилага садоқати, меҳрибонлиги, одамни тушуниши, ўзини бахшида қила олиши, ҳар қандай шароитда ҳам аёл, ёр, она сифатида намоён бўлиши мени қойил қолдирди. Зарифа Саидносирова қаҳрамоним прототипи сифатидагина эмас, балки инсон сифатида ҳам ҳаётда ёрдам бериб келяпти.

— Лола, кўпинча ҳақиқий ҳакам томошабин дейишади. Лекин бир томонда мутахассис-олимлар, ҳамкасблар муносабати ҳам бор. Сиз бу ҳақда қандай фикрдасиз?

— Албатта, ҳар қандай ижод намунаси томошабин учун яратилади. Биз ҳам спектаклларни томошабин учун ўйнаймиз ва улар қанча кўп бўлса, шунча хурсанд бўламиз, ижодий илҳом оламиз. Лекин, очиғини айтганда, томошабинга ёқадиган нарса ҳар доим ҳам зўр бўлавермайди. Масалан, бугунги томошабин кўпроқ комик асарларга мойил. Шундан келиб чиқиб, аксарият театрларда ва киностудияларда комедия асарлари яратиляпти. Ва томошабин бу асарларни зални тўлдириб, аншлаг билан кўряпти. Бу яратилаётган ҳамма спектакллар ва филмлар бирдек юқори савияда дегани эмас-ку.

Шубҳасиз, бу борада соҳа мутахассисларининг баҳолари катта аҳамиятга эга. Афсуски, мутахассислар ҳар доим ҳам объектив фикрлайвермайдилар. Айтайлик, кейинги вақтларда бирор спектаклдаги образлар чуқур таҳлил қилиниб, якуний хулоса берилган мақолани эслолмайман. Ҳар ҳолда, театр мутахассислари янада фаол ва холис бўлсалар, жуда яхши бўларди.

Шуни ҳам айтиш керакки, биз ҳаммамиз — спектаклни тайёрлаган ижодий жамоа асарнинг қандай чиққанини яхши биламиз. Актёрлар ўз ижролари савиясини ҳис қиладилар. Шахсан ўзим ҳар сафар ич-ичимдан сезиб тураман. Мана шу ички назорат йилдан-йилга такомиллашиб борар экан. Улғайганинг сари профессионал ички ҳиссиётинг ўсиб, такомиллашаркан. Шунинг учун спектаклдан спектаклга камчиликларимни тузатиб, кемтикларни тўлдириб бораман. Ҳатто ёшларнинг ижросига ҳам баҳо берадиган бўлиб қоларкансан. Илгари бизга устозларимиз бўлади ёки бўлмайди, деб битта сўз билан баҳо беришса, ажабланардик. Мана бугун ўзимиз шундай ҳолатни бошдан кечиряпмиз.

— Кўпинча актёр ва режиссёр муносабати борасида турли баҳсли фикрлар юради. Баъзилар спектакл яралиши жараёнида режиссёр асосий ўринда туради, бошқалар актёрда гап кўп, агар актёр яхши бўлмаса, режиссёр ҳеч нарса қилолмайди дейишади. Сиз бу ҳақда қандай фикрдасиз?

— Мен режиссёр ёки актёр биринчи ўринда туради, деб айтолмайман. Лекин режиссёр актёрдан бир поғона юқори туриши кераклигини биламан. Чунки спектакл асоси бўлган асарни режиссёр танлайди, муаллиф билан у ишлайди ва асар моҳиятини, муаллифнинг нима демоқчилигини яхши билади. Шунингдек, яхши режиссёр актёрнинг очилмаган қирралари очилишига ёрдам беради, ўз ролини топишига имконият яратади. Ўз ўрнида актёрнинг ҳурматини ҳам жойига қўяди. Шу маънода, фикримга қулоқ соладиган, актёрлар билан ҳисоблашиб ишлайдиган режиссёрлар билан ҳамкорлик қилаётганимдан хурсандман.

— Биз ҳозир кўпроқ театр жараёнлари ҳақида гаплашяпмиз. Кинода режиссёрлар билан ҳамкорлигингиз қай даражада? Театр ва кино актёрлари ўртасида қандай тафовут бор?

Лола Элтоева оиласи даврасида.

— Шу вақтгача суратга тушган филмларимда режиссёрлар билан баҳамжиҳат ишладик.

Умуман, ҳамма филмларда мазза қилиб ўйнайман. Ҳар бир образим томошабин ёдида қолишига ҳаракат қиламан. Масалан, “Келгинди куёв”даги Тўтинисо — Жади образи жудаям характерли рол. Муаллиф Шоира Ғиёсова Тўтинисони мен учун атай ёзган. Комик йўналишдаги бу ролни ўйнашга киришганимда дастлаб қўрқдим. Образнинг характерини шакллантириш жараёни мураккаб кечди. Либосларни Зебо Носирова билан бирга танладик. Бекорга Тўтинисони Жади дейишмайди, унинг либосларида сериал қаҳрамонига очиқ тақлид бор. Афсуски, бугун орамизда бундай тоифа аёллар учраб туради. Тушунчаси саёз сериаллардан нарига ўтмайдиган ана шундай тўпори, жўн аёлларнинг умумлашма қиёфасини яратишга ҳаракат қилдим.

Баъзан филмда ўйнаш осондек кўринади. Лекин кино жуда нозик жараён, унда бир марта рол ўйналади. Яхши чиқмай қолган жойни қайта ижро этишнинг иложи йўқ. Театр саҳнасида кетадиган баъзи ҳолатларни экранда бериб бўлмайди. Айниқса, йирик планда заргарона ишлаш талаб этилади. Бунда кўзларингизни бор-йўғи икки сония ушлаб туришингиз керак. Лекин шунинг ўзида ҳолатни, характерни бера олишингиз шарт.

Шу ўринда партнёрлар масаласига ҳам тўхталиб ўтмоқчи эдим. Театрда ҳам, кинода ҳам партнёр энг катта ёрдамчи. Агар партнёрлар бир-бирини тўғри тушунса, кўзига қараб туриб ҳам ҳолатни, ҳаракатни, диалогни, кўп нарсаларни давом эттириши мумкин. Театрда партнёр билан мулоқот яққол кўриниб туради, кинода эса ўрта, орқа, йирик план деган тушунчалар бор. Мен йирик планда турганимда партнёрим сўз бериб туриши керак. Бир сафар шундай вазиятда осонроқ бўлиши учун партнёримни қаршимга келтириб қўйишди. Унинг шунчаки бўш турганини, образида яшамаётганини кўриб, мен ҳам ёмон ҳолатга тушдим. “Йўқ, тўғримда партнёрим туриши шарт эмас, ундан кўра тасаввур қилиб ўйнаганим яхши”, дедим.

Агар саҳнада образни нотўғри талқин қилаётган, ўзинг ёқтирмаган одам билан тўқнаш келиб қолсанг, ўйнаш жуда қийин. Мутахассисларнинг айтишларича, ҳатто катта санъаткорлар ҳам баъзида филмда рол ижро этолмайдилар. Бу маҳоратнинг етишмаслигидан эмас, филмнинг нозик, специфик хусусиятлари кўплигидан. Баъзи режиссёрлар шу сабабли театрдан актёр қидириб ўтирмай, оддий одамлар орасидан рол ижрочисини танлашади. Назаримда, бу усул ўзини оқлаётгани йўқ. Ҳар қандай тасодифий одам кинода рол ўйнаб кетаверганда, актёрликка махсус ўқитишга ҳожат қолмасди. Менимча, ҳар ким ўз ишини қилгани маъқул. Худди шунга ўхшаш киноактёрлар ҳам саҳнада рол ўйнолмайдилар, чунки улар кичик диапазонга ўрганиб қолишган.

Шуниси аниққи, жаҳон санъатида театр актёрлари қадрланади. Агар кино актёри у филмдан бу филмгача рол кутиб ижод қилса, театр актёри доимо ҳаракатда. У ҳар куни саҳнага чиқади, ҳар куни ўз устида ишлайди.

— Иш юзасидан театр ва кино актёрлари билан мунтазам мулоқотда бўлишга тўғри келади. Шу жараёнда пайқадимки, кўп актёрлар ўзларининг театрларидан бошқа даргоҳларнинг репертуари билан қизиқмайдилар, премераларда ҳам қатнашмайдилар. Буни қандай изоҳлаш мумкин?

— Актёр барча театрлардаги премералардан, ҳамкасбларининг ижодий фаолиятидан хабардор бўлиши керак, деб ўйлайман. Айниқса, бошловчи актёрлар учун бу жуда муҳим. Санъаткор ақлни, тилни чархлаб туриши керак. Фақат ўз қобиғига ўралиб қолиш, иккита одам билан суҳбатлашганда ўз ижодидан нарига ўтолмаслик, аввало ўзини ҳурмат қилмаслик, қолаверса, маданиятсизлик.

Шахсан ўзим театрдан бўш вақтларимда, кино ва театр премераларига, албатта, бораман. Кейинги вақтларда Ёшлар театрининг спектаклларини кўпроқ кузатдим. Уларда фантазия, пластика, ҳаракат кучли, актёрлар мусиқа билан жуда яхши ишлашади. “Дийдор” театр-студиясининг спектаклларини кўргим келади. Афсуски, кўпинча биздаги спектаклларга тўғри келиб қоляпти. Баъзида кинодаги ишлар ҳам кўпайиб кетади.

Лекин, барибир, бир-биримизнинг ижодимиздан хабардор бўлиб туришимиз шарт.

Вақти тиғиз бўлишига қарамай, Лола Элтоева китоб ўқишга, тасвирий санъатга жуда қизиқади. Турмуш ўртоғи рассом бўлгани учун ҳам суратлар олами уни мафтун этганини актрисанинг ўзи эътироф этди. Фарзандлари ҳам китоб ўқишни яхши кўришади. Айниқса, катта ўғли Фирдавс энциклопедияларга қизиқади. Қаерда қизиқарли китоб кўрса, уйга келиб айтади. Ва ўша китобни олиб беришмагунча, кўнгли тинчимайди. Кичик ўғли Фародис “Билимдон” журналини қўлидан қўймайди. Яна жажжи-жажжи суратлар чизади.

Лола шунингдек, қўшиқ тинглашни, рақсни, опера ва балет томоша қилишни яхши кўради. Барча ижодий ишларига турмуш ўртоғи билан бамаслаҳат қўл уради. Агар бирор асар унга маъқул бўлмаса, бу ишдан воз кечади. “Чунки, — дейди у, — турмуш ўртоғим мулоҳазали, дунёқараши кенг одам. Мени ҳамиша тўғри тушуниб, тўғри маслаҳат беради. Бундан ташқари, доимо онам ва сингилларимнинг кўмагига таянаман”.

Устоз-шогирд анъаналари ҳақида санъаткорнинг ўз фикрлари бор.

— Театрда баъзида устоз санъаткорлар билан бизнинг авлод орасида узилиш бордек туюлади. Буни мен таниқли санъаткор Турғун Азизов ўзларидан олдин театрга кириб келган ва бирга ишлаган одамлар ҳақида гапириб берганларида сезиб қоламан. Уларнинг устозларини халқ нима учун яхши кўрган, улар қандай қилиб буюклик мақомига эришганлар? Бу ҳақда тинглаш мен учун мароқли. Тўйчи Орипов билан суҳбатлашганимизда устозлари ҳақида сўраб-суриштираман. Зикир Муҳаммаджоновнинг ёшларга бўлган эътиборига қойил қоламан.

— Лола, қандай асарларга эҳтиёж сезасиз?

— Актёр ҳамиша ғоявий-бадиий бақувват асарларда мукаммал образлар яратиш орзуси билан ижод қилади. Масалан, мен бош ролни ижро этаётган “Ўзбекча рақс” спектаклини зўр томоша бўлибди, дейишди. Мен ҳамиша охирги ижро этган ролимдан яхши рол ўйнаш истаги билан ижод қиламан. Ҳали театрда ҳам, кинода ҳам мен рол ўйнайдиган етук асарлар олдинда турибди, деган умиддаман. Оллоҳ умр берса, илҳом тарк этмаса, оилам тинч бўлса, орзуим амалга ошади, деб ўйлайман.

Гулчеҳра УМАРОВА

Премера

“КЎРМАГАННИНГ КЎРГАНИ ҚУРСИН”

Ҳамза номидаги Қўқон мусиқали драма театрининг репертуари яна бир асар билан бойиди.

Ёзувчи Эркин Усмонов қаламига мансуб “Кўрмаганнинг кўргани қурсин” деб номланган бу сатирик комедияда турмушимизда учраб турадиган айрим иллатлар ҳажв остига олинади.

Асарни Ўзбекистон давлат санъат институти дипломанти, ёш режиссёр Илҳом Абдуллаев саҳналаштирди. Бадиий раҳбар — Ўзбекистон санъат арбоби Карим Йўлдошев. Саҳналаштирувчи рассом — Қаҳрамон Маманиёзов, бастакор — Тоҳир Маҳкамов.

Асосий ролларни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Хурсаной Умарова, артистлар Ёқутхон Жўраева, Собир Розиқов, Турсунали Каримов, Отабек Анваров, Козим Йўлдошев, Ҳасан-Ҳусан Орифжонов ва Сайёра Пўлатовалар ижро этишмоқда.

“ЭРТАМИЗ ЭГАЛАРИ”

Пойтахтимиздаги Хлебушкина номидаги 22-Меҳрибонлик уйида “Эртамиз эгалари” мавзуида адабий-мусиқий хайрия тадбири бўлиб ўтди. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги томонидан ташкил этилган ушбу тадбирда эл суйган санъаткорлар, театр актёрлари ҳамда Тошкент давлат маданият институти талабалари иштирок этдилар.

Тадбир доирасида Хонқа туманида фаолият кўрсатаётган Мансур Курёзов раҳбарлигидаги “Жайҳун” халқ қўғирчоқ театри жамоаси томонидан қўғирчоқлар кўргазмаси ва қўғирчоқ театри спектакли намойиш этилди.

Республика Халқ ижодиёти ҳамда ахборот маркази қошидаги “Дурдона” фолклор-этнографик ансамблининг куй-қўшиқлари болалар қалбига шодлик бағишлади. Ташкилотчилар болажонларга эсдалик совғалари топширдилар.

Рахшона ТОШПЎЛАТОВА,
“Туркистон-пресс”

ҚАЛБДАН ОҚҚАН НАВОЛАР

Баҳорнинг биринчи кунида “Истиқлол” концерт саройида бўлиб ўтган Ўзбекистон халқ артисти Ғуломжон Ёқубовнинг “Қалбим наволари” деб номланган ижодий кечаси ишқ-муҳаббатдан масрур қалблар учун ажойиб бир туҳфа бўлди, десак янглишмаймиз.

Яқиндагина Ўзбекистон халқ шоири Нормурод Нарзуллаев қалами ила битилганидек:

Мен — ўзбекман, юрт фарзанди
Қалбда ғурур, орлар билан.
Еру кўкда этдим парвоз
Учқур лочин, сорлар билан.
Беш довондан ошдим, шукур,
Яхши дўсту ёрлар билан, —

дея қўлда тори билан юрт хизматида юрган Ғуломжон ака шу куни шогирдлари даврасида авж пардаларда шундай куйладики, санъат сочнинг оқларини тан олмаслигига амин бўлдим.

Одамнинг ишонгиси келмайди. Кечагина саҳнага қўшиқлари билан кириб келган хонанданинг халқ хизматида юрганига ҳам қирқ уч йил бўлибди. Аслида бу айтишга осон. Кетма-кет йўқотишлар, ижод машаққатларию эътирофининг тотли онларига бой бу йиллар орасида санъаткор ҳаётида не сир-синоатлар кечмади дейсиз. Шукрки, уларнинг ҳаммаси саҳнада кечган фараҳбахш лаҳзалар сурури ортида қолди.

Йиллар давомида яратилган қўшиқларнинг деярли барчаси халқ орасида маълум ва машҳур бўлиб кетган, аксарияти бугун ҳам тилдан тушмай куйланяпти. Очиғи, бу репертуарга ёш ижрочилар ҳавас қилса арзийди: “Сен ўзинг”, “Ёр эkansiz, ўйласам”, “Шоҳиста қиз”, “Ўн саккиздан ошмай тур”, “Тикилиб, тикилиб қарайсан”, “Шириним, шакарим...”, “Дилором...”. Рўйхатни узоқ давом эттириш мумкин. Назаримда, санъаткорнинг ижодий кечаси биз ўрганиб қолган бир хил қолипдаги дастурлардан кескин фарқ қилди. Бу, албатта, аввало ташкилий-ижодий гуруҳ (саҳналаштирувчи режиссёр Саъдулла Абдуллаев) меҳнатининг самараси. Дастурдаги қўшиқларнинг жойлаштирилишидан тортиб, саҳна безагигача — ҳаммаси меъёрида. Айниқса, кечани олиб борган халқимизнинг севимли хонандаси, Ўзбекистон халқ артисти Насиба Абдуллаева ўзининг мафтункор овози, хуш каломи билан йиғилганларга завқ-шавқ улашди. Дастур орасида “Ҳандалак” гуруҳи ва аскиячиларнинг чиқишлари ҳам кечанинг мазмун-моҳиятини бойитди.

Санъаткор учун энг катта совғани шогирдлари тақдим этишди. Хонанданинг йиллар давомида ижро этган бир-биридан гўзал хонишларини ёш ижрочилар ўз услуби ва оҳангида куйлаганлари кутилмаган ҳол бўлди. Оролмирзо Сафаров, Авазбек Олимов, Илҳом Фармонов, Анвар Собиров, Алишер Файз, Алишер Рўзметов, Сардор Раҳимхон, Шаҳноз, “Сурхон” гуруҳи, Умид Шаҳобов, Абдулла Қурбонов, Дилмурод Мусаев каби хонандалар ижроси, айниқса, Самандар, Убайдулла, Паризода ҳамкорлигида “Дилором” қўшиғининг ўзига хос талқини мухлисларда катта таассурот қолдирди.

Ғ.Ёқубовнинг “Шаҳризода” гуруҳи, Зиёда ва Ҳилола каби ёш эстрада хонандалари билан биргаликдаги дуэтлари, “Кўнгил ўн тўққиз ёшда”, “Кийма жоним, шу кўйлагингни”, “Дилором-2” каби шўх тароналар, Насиба Абдуллаева билан куйланган “Тановар” қўшиғи “куйламаган юракларни ҳам куйлатиб” юборган бўлса ажабмас.

Зулайҳо Бойхонова, Абдуҳошим Исмоилов, Озодбек Назарбеков ва бошқа иқтидорли хонандаларнинг чиқишлари ҳам устоз ижодкорларга меҳр-муҳаббат сифатида мухлислар қалбидан жой олди.

Ғуломжон ака сўзини ҳам, куйини ҳам ўзи ёзиб ташлайверадиган баъзи ёш ижрочилардан фарқли равишда шеър танлашга заргарона ёндашади. Ана шу шеърга мос оҳанг топиш учун бир неча кунлаб куй тинглайди. Ва ҳамиша шоиру бастакорлар билан ҳамкорликда ишлайди. Ўзбек мумтоз ашулаларини, миллий куй-қўшиқларимизни ўрганишдан чарчамайди. Ўзининг эътироф этишича, “Ушшоқ”, “Гиря” ва бошқа “Шашмақом” йўлидаги оҳангни қайта-қайта тинглаб, улардан куч-қувват олади. “Бундай қўшиқлар ҳаёт йўлларимизни қуёшдек ёритиб туради”, дейди санъаткор.

Икки оғиз дил сўзи

Шуни айтиш жоизки, санъаткор ҳар йили юртимизда ўтадиган байрам тантаналари учун бир нечта янги қўшиқлар тайёрлаб иштирок этиш билан ҳам ёшларга ибрат бўла олади.

Хонанда интервюларидан бирида шундай дейди: “Юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо. Кундан-кунга яшнаб бораётган гўзал Ўзбекистонимиз мадҳини муносиб оҳангларда тараннум этиш биз, санъат аҳли учун улуғ саодат”.

Ана шундай саодатга тўла кунлар Ғуломжон аканинг ҳаётида мўл-кўл бўлишини, шоир айтганидек:

Ошиғингман, ишқли дунё,
Вафоли, ҳур ёрлар билан.
Топдим толе элда, шукур,
Куйлаб қўшиқ торлар билан, —

деб ҳормай-толмай юрт хизматида юришини тилаймиз.

Г.ФАЙЗИЕВА

САНЪАТГА БАХШИДА УМР

Қорақалпоқ халқи бой ўтмиши, бетакрор маданияти, хусусан, тасвирий санъати билан дунё халқлари орасида ўз ўрнига эга.

Қорақалпоғистон тасвирий санъати пойдеворини қўйган Исоқ Мулла, Қози Маулик, Владимир Каракалпаков, Алеке Заргарлар номини бугун мухлислар ва мутахассислар яхши биладилар. Ана шу устозлар анъанасини давом эттириб, қорақалпоқ миллий анъаналарини томошабинларга рангтасвир асарлари орқали етказган фидойи рассомлардан бири Жоллибай Изентаев эди. Бошланғич таълимни П.Бенков номидаги рассомлик билим юртида олган Ж.Изентаев Тошкент театр ва рассомлик санъати институтида таҳсилни давом эттирди. Унинг рангтасвир устаси бўлиб етишишида Нукусда Қорақалпоғистон давлат музейини ташкил этган тадқиқотчи ва маърифатпарвар рассом Игор Савицкийнинг таъсири катта бўлган. Ўз халқини ардоқлашни, тарихи ва маданиятига эътиборли бўлишни, ранглардан ўрнида фойдаланишни рассом Савицкийдан ўрганди. Йиллар давомида бетўхтов изланишлар олиб борган Ж.Изентаев бирин-кетин шахсий кўргазмаларини намойиш этиш билан бирга мамлакатимиз миқёсида ва халқаро кўргазмаларда қатнаша бошлади.

Яхшилар ёди

Санъат устаси бўлиб етишган Жоллибай Изентаев ҳаётдаги каби ижоди давомида ҳам табиийликка интилди. Рассомларни сафарлар чархлайди, деб бежиз айтишмаган. Шу маънода Ж. Изентаев ҳам юртимизнинг гўзал гўшаларида бўлиб, оппоқ матоларда ранг-баранг манзараларни, турли характердаги одамларнинг бетакрор қиёфаларини тасвирлашга ҳаракат қилди. “Онам портрети”, “Мўйноқ кемалари”, “Рассом А.Еримбетов портрети”, “Уфа остоналарида”, “Ўтовда”, “Менинг ҳовлим”; “Тўй”, “1945 йил аёллари”, “Менинг оилам”, “Ўғлим портрети”, “Қизим Навбаҳор портрети”, “Шоир И.Юсупов портрети” каби асарлари шулар жумласидандир. Рассом натюрморт жанрида ҳам эътиборга молик картиналар яратди. “Қовоқ билан натюрморт”, “Қумғон билан натюрморт”, “Олмали натюрморт” каби асарларида рангларнинг ниҳоятда тўғри танлангани, шаклларда эса аниқлик кўзга ташланади.

Жоллибай Изентаевнинг ўзига хос услуби шундаки, барча ранглардан фойдаланиб, бўёқларни холстга мазог услубида жойлаштиради. Миллийликни қадрлаган моҳир рассом ўз асарларида қорақалпоқ анъанаю удумларини бутун бўй-басти билан кўрсатишга эришган. Масалан, “Тўй” асарида дастлаб ўтов кўзга ташланади. Бутун қишлоқ аҳолиси тўйга йиғилган. Рассом ранглар уйғунлигига катта эътибор берган ҳолда асарда нур ва соя ўйинларини ўз ўрнида қўллаган. Миллий руҳдаги асарларидан яна бири “Ўтовда” картинасидир. Биринчи планда аёлнинг ён томондан кўриниши акс этган. Ўрта ёшли миллий либосдаги она, ёнида бешикда ухлаб ётган бола тасвирланган. Ўтов эшиги остонасида бир болакай кўчага қараган ҳолда ўйчан турибди. Бир қарашда оддий кўринган воқеликлар тасвири рассом маҳорати туфайли қорақалпоқ турмуш тарзи ифодасига айланган.

Санъатшунос Элмира Аҳмедованинг фикрига кўра, “Ж.Изентаев асарларида икки тамойилни кузатиш мумкин. Биринчиси, образларнинг тўғридан-тўғри ҳаётий талқинига интилиш бўлса, иккинчиси, уларни маиший ашёлар орасида тасвирлаш. Изентаев кўпроқ ранг ва ёруғлик сингари рангтасвир тоифалари орқали мушоҳада юритади. Уларнинг импрессионистик талқини асарларда етакчи ўрин тутади.”

Ж. Изентаев 2005 йили май-июн ойларида Париж шаҳрига қилган ижодий сафари мобайнида “Тонгги Париж”, “Ноттердам черковидаги зиёратчилар”, “Сена дарёси соҳили”, “Сена кўприги” асарларини яратиб, ўзининг “Париж — Қорақалпоқ рассоми нигоҳида” номли шахсий кўргазмасини намойиш этди. Ижодий сафар чоғида рассом ўз асарлари орқали миллий маданиятни парижликларга танитишга эришди. Шу йилнинг ўзида Вьетнам Республикасининг 60 йиллиги байрамига бағишланган тадбирда Вьетнам халқи ҳаётини акс эттирувчи туркум асарлари билан иштирок этди.

Маҳоратли ижодкор, Ўзбекистон халқ рассоми Жоллибай Изентаев бу ёруғ оламни тарк этган бўлса-да, асарлари халқимиз хизматида. Зеро, рассом ўзидан кейинги авлод учун мактаб бўлиб хизмат қиладиган ижод намуналарини қолдириб кетди.

Мухлиса АБДУРАЗЗОҚОВА

Жаҳон мусиқа санъатининг йирик намояндаларидан бири, композитор, маҳоратли пианиночи Фридерик Шопен таваллудига бу йил 200 йил тўлади.

ШОПЕНГА БАҒИШЛАНДИ

Шопендаги мусиқий истеъдод унга онасидан ўтган. Юстина Крижановская ажойиб пианиночи, чиройли овоз соҳибаси эди. Фридерик худди Моцарт сингари болалигиданоқ барчани лол қолдирган. 1818 йили Варшава газеталаридан бири қуйидагича ёзган эди: “Бу “Полонез”нинг муаллифи 8 ёшга тўлмаган ўқувчи. У мусиқанинг ҳақиқий даҳосидир. Шопен мураккаб фортепиано асарларини ижро этиб, ўзи басталаган рақс ва вариациялар билан санъат шайдоларини ром этиб келмоқда”. Шопеннинг мусиқий иқтидори шунчалик тез ривожланар эдики, ҳатто биринчи ва сўнгги мураббийси Войцех Живний уч йил шуғуллангандан сўнг 12 яшар Шопенга: “... сени бошқа ҳеч нарсага ўргата олмайман”, деган. Истеъдодли пианиночи назарий билимларни композитор Йозеф Эльснердан олган.

Фридерик Шопен асарларида туғилган юрти Полшанинг гўзал манзараларини таърифлайди, шу билан бирга унинг фожеий ўтмишини ҳам унутмайди. Композитор мусиқа меросининг асосий қисмини фортепиано учун яратилган нодир асарлар ташкил этади. Бу мусиқалар гўзал таровати, нафислиги, беғуборлиги билан ажралиб туради. 1927 йилдан бошлаб Варшавада Шопен номидаги халқаро пианиночилар танлови ўтказилади. 1934 йили Варшавада Шопен номидаги университет очилган, кейинчалик жамиятга айлантирилган. Бундан ташқари, Варшавада композитор номидаги халқаро аэропорт ҳам фаолият олиб бормоқда.

Пойтахтимизда ҳам таниқли композитор юбилейига бағишланган тадбирлар бошланиб кетди. Жумладан, Полша элчихонаси ва Ўзбекистон давлат консерваторияси ҳамкорлигида концерт дастури намойиш этилди. Кечанинг 1-бўлими Шопеннинг илк асарларидан бўлган Рондо № 1 билан очилди. Йирик шаклли асарлари орасида “Фантазия” пухта ва чуқур драматургияси билан ажралиб туради. Ҳаётининг сўнгги йилларида ёзилган си-минор сонатаси нафақат Шопен ижодининг, балки бутун фортепиано учун яратилган асарларнинг етук ва ёрқин намуналаридан бири ҳисобланади. Дастурнинг 2-бўлимида фортепиано ва оркестр учун ёзилган байрамона характерга эга биринчи концерти миллий симфоник оркестр ва халқаро танловлар лауреати Сайёра Ғофурова томонидан катта маҳорат билан ижро этилди.

Кеча тантанавор Andante spianato ва дабдабали полонез билан якунланди.

Композитор таваллудига бутун дунёда тайёргарлик бормоқда. Жумладан, Озарбойжон пойтахти Бокуда Шопен юбилейига бағишланган тадбирларни апрел ойида ўтказиш режалаштирилган. Унинг асарларини халқаро конкурслар лауреати, озарбойжонлик пианиночи Мурод Гусейнов ижро этади. Татаристонда концертлар уюштирилиши кўзда тутилган. Концертда “Шопеннинг элчиси”, “Шопен мусиқасининг моҳир ижрочиси” номларини олган пианиночи Рэм Урасин иштирок этади. Нант (Франция) шаҳрида ўтказиладиган халқаро “Folle Journee” (“Телбавор ҳафта”) мусиқа фестивалида Москва камер оркестри Musica Viva ва истеъдодли пианиночи Александр Мелников композиторнинг 2-концертини ижро этишади.

Дилноза АСАНОВА,
консерватория талабаси

Ҳажвия

ТУҒИЛГАН КУН

Ўрозбой АБДУРАҲМОНОВ

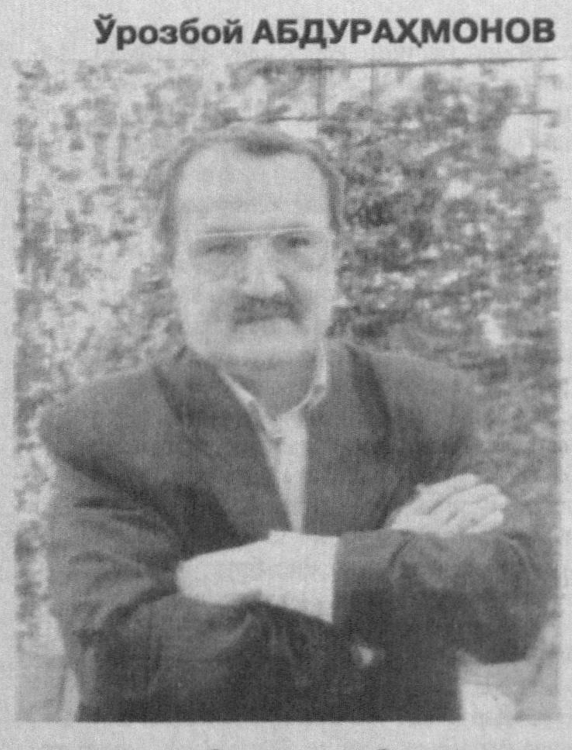

Онам мени туғаётиб, тақвимга қарамаган экан-да, бўлмаса келиб-келиб 13 декабр куни туғиламанми! Аттанг-а, аттанг!

Ҳар йили аҳвол шу денг. Одамлар қувониб-чарақлаб, тантаналар билан туғилган кунини нишонлайди, мен эса бу борада нуқул кулгига қолиб юраман. Нега шунақа экан-а?

— Ҳой кўччим[1]ов! Сени идорамиздаги паст-баландни тушунадиган болами деб юрсам... Сенга нима бўлди? Йил тугаяпти, режани бажаришимиз шарт, сен бўлсанг туғилган кун, туғилган кун дейсан. Нима йилни якунламай туриб, анов-манов майда-чуйдага овора бўлиб қолишимиз яхшими?

Бу — бошлиғимизнинг гапи. Ҳозиргина Тоймасовнинг олдига кириб чиқдим. Шундай-шундай-шундай дедим. Бормасангиз бўлмайди, қутлуғ дамларимда, ёр-дўстларнинг ўртасида... У охиригача эшитмай портлаб кетди!

— Сени хўроз йигит деб юрсам, нақ сумалакнинг ўзи экансан! Нима, сен туғилган-туғилмаганда дунёда битта субурун кам бўлади дебмидинг?!

Мана мен сенга ўхшаганлар хулоса чиқариб олсин деб шундай қарор чиқардим, тингла! "Декабрь ойида корхонамиздаги барча ишчи-ходимларга туғилган кунни, юбилейни нишонлаш, тўй-маърака ўтказиш ман қилинсин! Ҳеч ким уйланмасин, турмушга чиқмасин. Биронта одам оғримасин, вафот қилмасин!" Тушундингми?! Ҳаммаси кейинги ойда, йил якунланиб, йиллик режа бажарилганидан сўнг бўлади! Тамом-вассалом!

Мен ўксиниб ташқарига чиқдим. Тоймасов ростдан ҳам шундай буйруқ чиқарганми, йиллик режанинг бажарилишига шунчалик жиддий қарайдими ёки мени шунчаки кўз учун койиб қўя қолдими? Шуни тушунолмай роса сарсон кесак-овора кесак бўлдим.

Аслида, бошлиғимизни яхши одам деб биламан. Нима демоқчилигини иягининг қимирлашидан тушунса бўлади. Жуда фаросатли, икки гапирмайдиган, хушомадни кўтармайдиган, кенг феълли одам. Керак жойида бақирадиям, яхши гап билан койийдиям. Сўкишлари, бақиришлари баримизга мойдай ёқади. Ол энди, кулиб, илиқчирой билан гап бошладими — куним битди деявер! Кулиб туриб жонингни олади, оёғингдан чалади. Кулиб гапирганидан худо сақласин. Бақириб гапирадими — охири хайрли тугайди. Шунда... бугунги гапларини қай маънода тушунсам экан?

Корхонамиз режани бажаришга яқин қолганди. Ўтган ҳафтада Тоймасов юкли аёллар билан бирма-бир гаплашганини эшитган эдим. "Шу-шу гап, янги йил ўтиб, йиллик режа бажарилмагунча туғиш йўқ, деб шарт қўйибди. Кейин қоровул чолни чақирибди деган гап чиқди — "пенсияни тўхтатинг, янги йил ўтсин, режа бажарилсин, йил оёқлаб қолганида кетаманни йиғиштиринг!" деган эмиш! Яна бир гап чиқди — котиба қизнинг тўйини ҳам кейинроққа сурибди, режа бажарилиши олдидан ўйин-кулгунинг нима кераги бор эмиш... Янги йилгача ҳеч ким ҳеч нарсани ўйламасин, ҳеч ким ҳеч нарсани таклиф қилмасин, ҳамма фақат йиллик режани бажариш билан банд бўлсин! Янги йил ўтса белгиланган режалар бажарилса, кейин майли, у ёғини ўйлаб кўрамиз...

Ҳамма шунга кўниб, янги йилнинг ўтишини кутиб юрган эди, фаррош келинчакларнинг бири охират босиб туғиб қўйиб шартни бузди ва Тоймасовдан ҳамма танбеҳ эшитди. Ана, келин бечоранинг эри ҳар куни эрталаб келиб, ўзи хоналарни супириб-артиб юрибди энди. Ахир Тоймасов, "кинога ҳам, концертга ҳам борилмасин!" деб буйруқ чиқариб қўйибди-ю!..

Бошлиғимизнинг бояги бақиришидан кейин менинг кўнглим ҳалигача жойига тушмади — нима бу, ҳазилми ё рост? Билмадим.

Анча вақт ўйланиб юрдим. Туғилган кунни торгина қилиб, оилавий даврада нишонлаб қўя қолдим-у, аммо кейин яна қовун туширдим. Воқеа бундай бўлди.

Янги йил арафасида эрталаб универмаг яқинидан чиройли гулдаста сотиб олдим, йўл-йўлакай атир харид қилдим-да, устидан сепдим. Ҳиди гуркираб кетдими денгда. Оҳ-оҳ-оҳ! Шундай қилиб майда-чуйда совғаларни кўтариб Тоймасов хонасига бордим бостириб!

— Ассалому алайкум, оға! — дедим ўзим ҳам гулдай очилиб. — Сизни эшик қоқиб келиб қолган янги йил билан чин дилдан табриклайман! Бола-чақангизга, оилангизга омонлик... — Бемалол сайрай бошлаган эдим, сўзим оғзимда қолди.

— Аҳмоқ экансан-ку, эй, аҳмоқ экансан-ку! Билиб туриб шунақа қиляпсанмиа?! Мени масхара қилиш учун, бир отим носвойдай ақлингни сарфлаб, шуни ўйлаб топдингми, а? Ўнгмағур аҳмоқ-а, барини билиб-туриб шундай қиляпсан... — деб Тоймасов устимга бостириб кела бошлади. Қўрқиб қалтираганимдан совғалар ерга тушиб, ҳар томонга сочилиб кетди.

— Эртага қайси кун? — деди у муштини иягимга тираб.

— Бир, бир... ян... январь! — дедим тутлиғиб.

— Биринчи январ қанақа кун?

— Янг... янг... янги йил бай... бай...

— Мана сенга янги йил! Айтдим-ку, била-кўра шундай қиласан, сен аҳмоқ! Эй сўқир! Эълонни кўрмадингми?!

Ўлай агар, гул кўтариб, совға-салом кўтариб келавериб ман-у, даҳлизда осиғлиқ турган "Табриклаймиз!" деган деворий газетага қарамабман...

— Бундан буён ёдингда турсин! Биринчи январ янги йил бошланадиган кун эмас, биринчи январ — менинг туғилган куним! Тушундингми!? Эртага ҳаммани уйимда кутаман. Сенга ўхшаганлар ҳам совғалар билан уйга бориб мени табриклашади! Йил якунланмагунича ҳеч ким ҳеч нарсага пул сарфламасин, байрамлару туғилган кунлар нишонланмасин деган сўзимнинг маъносини тушундингми энди? Ҳаммаси менинг туғилган куним ўтгандан кейин бўлади!

— Туш... туш... тушундим, оға! Ҳаммаси сизнинг айтганингиздек бўлади, оға!

Аста тисарилар эканман, оғзимдан нотўғри гап чиқиб кетганини билмай қолдим:

— Унда янги йил байрами қачон келади?

— Янги йил озгина кутиб туради. Махсус қарор чиқариб, уни ўн кун нарига сурдим-ку, ахир! Аввал менинг туғилган куним нишонлансин, ундан кейин янги йилни нишонлайсиз, тўй қиласизми, туғиласизми — ўзларинг биласанлар! Қани энди, марш! Кўзимдан йўқол! Эртага бунақа майда-чуйда совға-салом қилиб юрма-да, каттароғидан олиб ё қуруғидан кўтариб уйга бор, тушундингми, каллаварам?!

Эҳ аттанг, нега опам мени тақвимга бир қараб олиб туғмади экан? Эҳ тақвимда нега "Тоймасовнинг туғилган куни" деб ёзиб қўймаган экан-а, нега?

Энди менга бари бир — янги йил келадими-кетадими, ишим йўқ! Бошлиқ туғилган кунини унутмасам кифоя, хор бўлмайман!

1. *Кўччим — кўчқорим дегани, ёши кичик йигитларга айтилади.*

"ХОНОБОДАЛИКЛАР" туркумидан

ОШ ЭРТАГА-КУ...

Улфатлар орасида обрў талашадиганлари ҳам учрайди. Шундайлардан бири Муроджон. Бир куни у қўнғироқ қилиб қолди. Салом-аликдан сўнг мақсадга ўтди.

— Шу десанг, сенга бир илтимос бор. Улфатларнинг бошини қовуштириб юрибсан. Шу ойнинг ўн иккинчи числосида қайинсинглимни турмушга бераяпмиз. "Ғунча" кинотеатри ёнгинасидаги кафеда ош. Сенга ишондим, оғайниларни хабардор қилиб, кўплашиб боринглар. Ҳар ҳолда менинг обрўйимни ўйларсизлар дейман-да.

— Бўлди, дўстим, албатта борамиз.

Ўша куниёқ улфатлар хабар топишди. Ош пешинда экан, бу ҳаммага маъқул келди. Тўй куни тўрт-бешта улфат бир ерга жам бўлиб, йўлга тушдик.

Тўйхона яқинида одамлар гавжум. Бир гуруҳ ошхўрларга қўшилиб ичкарига йўл олдик. Ҳассакашлар орасида дўстимизни учратмадик. Ичкарида хизматда бўлса керак, деган ўйда дастурхон атрофига жойлашдик. Кўзларимиз дўстимизни ахтаради. Ош сузилди, ейилди, фотиҳа ўқилиб, ташқарига юра бошласак-да, дўстимизнинг қораси кўринмасди.

Менинг жаҳлим чиқди:

— Қани қўл телефонини териб берларинг-чи, у кимни мазах қилмоқчи ўзи!?

Менга унинг қўл телефонини улаб беришди.

— Қаерларда юрибсан, оғайни? Нима, қозонни қучоқлаб ётибсанми? Биз, билсанг, ошга сени обрўйинг учун келгандик.

— Менми, уйдаман. Энди келиннинг уйига кетамиз деб тургандик. Қанақа қозон ҳақида гапираяпсан? Бугун число нечанчи ўзи, биласанми? Қозон, деб вағиллайсан. Ош эртага-ку.

— Ҳа-а, шунақами. Узр, оғайни. Эртага, албатта, борамиз.

Дўстларим менга нима гап, деб термулиб туришарди.

— Хўш, эртага, албатта, келишимиз керак экан, ҳозир яна тайинлади, тушундингларми? Бугунги тушлик менинг ҳисобимдан бўлди, хайми...

"МАШИНА ҚАНИ, ДАДАСИ?"

Атҳамжоннинг асли касби ҳайдовчи. Лекин қишлоқ жойда яшагандан кейин озми-кўпми деҳқончилик билан ҳам машғул бўлиш керак. Томорқаси унча катта бўлмаса-да, рўзғор учун ул-бул экиб-ўстирса фойдадан холи бўлмайди. Рўзғор ўз номи билан ғор, у ёқ, бу ёқдан тушиб турмаса, қийин. Бу йил деҳқончилик чакки бўлмади. Уч сотих ерга қадалган бақлажон яхши ҳосил берди. Ўзи, бақлажон жуда беор бўлади-да. Шунчаки қараб қўйсанг бас, тугаверади.

— Якшанба бозор гавжум бўлади — деди Атҳамжон аёлига. — Қанча чиқса, ҳосилни бозорга олиб бориб пуллаймиз. Бир коримизга яраб қолар.

Тонг саҳарлаб яқинда олган енгил автомашинасига ўн қоп бақлажонни юклаб, бозорга ошиқди. У ўйлагандек савдо бароридан келди. Кечга қолмай бўшаган қопларни қўлтиққа уриб уйга равона бўлди. Пулнинг чўғи баландлиги боис, рўзғорга ул-бул харид ҳам қилди.

— Онаси, мана буларни олмайсанми?

— Бозор чаққонми, дейман, кайфиятингиз яхши-ку. Ҳа айтган-ча, машина қани дадаси.

Атҳамжон тахтадай қотди-қолди.

— Ҳой, дадаси, сизга нима бўлди? Нега рангингиз оқариб кетди?

— Э, хотин, ўрганиш-да. Машинани бозорда қолдириб такси билан келаверибман. Сен хавотир олма, эшикларини яхшилаб қулфлаганман...

Асрор СУЛАЙМОНОВ

Ҳазил шеърлар

БОШИ ИККИ БЎЛГАН ЙИГИТ

Энди шароб ичмайди ҳеч,
Сигарет ҳам чекмайди ҳеч,
Бир чизиқдан чиқмайди ҳеч,
Боши икки бўлган йигит.

Ишга эрта етиш қани,
Ишдан кечроқ кетиш қани,
Интизорлик, кутиш қани,
Боши икки бўлган йигит.

Аскардай қад ростлагандай,
Бир оз эт ҳам ташлагандай,
Баъзан бошин қашлагандай,
Боши икки бўлган йигит.

Ошар ишқ деган таомдан,
Келин айтса, ошар томдан,
Қамалгай у уйга шомдан,
Боши икки бўлган йигит.

"Ловв" қизариш юзида йўқ,
Ёрдан бошқа кўзида йўқ,
Лекин эрки ўзида йўқ,
Боши икки бўлган йигит.

ОДОБЛИ ҚИЗ...

Хонатлас дегани шоҳи — шоҳона,
Ардоқлар Бухоро, Тошкент, Фарғона,
Йигитлар бир боқса, бўлар девона,
Чиройли қизларга қарамайди ким,
Одобли қизларга ярашмайди шим.

Соч қирқта ўрилган, бошда рўмоли,
Ҳар жойда ҳамиша ҳаё, иболи,
Кўрганда ўрмалар танда чумоли,
Чиройли қизларга қарамайди ким,
Одобли қизларга ярашмайди шим.

Танини кўз-кўзлаш унга бегона,
Одобдир, аҳлоқдир унга дугона,
Гўзаллар ичинда танҳо, ягона,
Чиройли қизларга қарамайди ким,
Одобли қизларга ярашмайди шим.

Юриши, туриши ўзимизга хос,
Эгнида доимо ўзбекча либос,
Миллий урф-одатга юракда ихлос,
Чиройли қизларга қарамайди ким,
Одобли қизларга ярашмайди шим.

АЁЛНИНГ ЖАҲЛИ ЧИҚСА...

Ҳеч бир ишда саришта йўқ,
Қўй, излама, фаришта йўқ,
Ямоққа игна-ришта йўқ,
Гар аёлнинг жаҳли чиқса.

Кийим ғижим, ёқа ҳам кир,
Соғилмасдан қолар сигир,
Тўхтаб қолгай вақт ҳам қурғур,
Гар аёлнинг жаҳли чиқса.

Сўлиб қолар кўм-кўк майса,
Ҳайрон бўлманг, гап кўпайса,
Капкир — қилич, ўқлов — найза,
Гар аёлнинг жаҳли чиқса.

Бола-чақа қолади оч,
Ёқа йиртиб, юлади соч,
Қўлга олиб оёқни қоч,
Гар аёлнинг жаҳли чиқса.

На алик бор, ва на салом,
Тасвирлашга ожиз қалам,
Ҳаёт — дўзах, хуллас калом,
Гар аёлнинг жаҳли чиқса.

Абдураззоқ ОБРЎЙ

Эр овдан қайтаётиб уйга телефон қилди:

— Хотинжон, бу — мен, овдан келяпман.

— Бўрими, тулки, дадаси?

— Ҳаммаси жойида, энди бир ойгача гўшт сотиб олмаймиз.

— Ўлжангиз шунчалик каттами?

— Йўқ. Маошимни ичиб қўйдим.

* * *

Хотин эридан сўради:

— Кеча қаерда эдингиз?

— Туҳмат! Ким айтди сенга?

* * *

Кайфи тароқ ота боғчадан бегона бир болани етаклаб келди. Буни кўриб онанинг фиғони фалакка чиқди.

— Ахир нима фарқи бо-ор? — деди ота ҳайрон бўлиб. — Барибир эрталаб яна жойига обориб қўйиладику!

ЯНГИСИДАН БОР "ШЧ"га

* * *

— Жонгинам! Бугун бир ажойиб туш кўрдим. Тушимда мен сўққабош эмишман, сендан менга турмушга чиқишингни сўрармишман...

— Намунча суюняпсан?

— Менга рад жавобини берганмишсан.

* * *

Газетада жарроҳнинг бемор қорнида қўлқопини унутиб қолдиргани учун яна қайта операция қилишга мажбур бўлгани ҳақидаги хабарни ўқиган аёл қўшнисига деди:

— Тавба, шунга ҳам ота гўри қозихонами? Худди шундай воқеа раҳматли эримни операция қилишганда ҳам бўлиб ўтганди. Ўшанда мен жарроҳга юз сўм бериб, "Мана шу пулга янги қўлқоп сотиб ола қолинг, оковси" деганман!

* * *

Судя гувоҳ аёлдан сўради:

— Хўш, оилавий аҳволингиз қандай?

Аёл чуқур хўрсинди.

— Тушунарли, демак турмушга чиқмагансиз...

Судя гувоҳ эркакдан сўради:

— Сизнинг оилавий аҳволингиз қандай?

Эркак ҳам чуқур хўрсинди.

— Тушунарли, — деди судя, — демак, уйлангансиз...

* * *

— Ичкилик оилавий муносабатларни бузади, — деди маърузачи. — Ичкиликка ружу қўйганларнинг хотинлари кетиб қолган ҳоллар кўп учрайди.

Залдан шундай луқма эшитилди:

— Айтинг-чи, бунинг учун қанча ичиш керак?

* * *

Электр монтёри шогирдига буюрди:

— Мана бу симни ушлаб кўр-чи!

Шогирд симни ушлади. Устоз сўради:

— Бирон нарса сезяпсанми?

— Йўқ.

— Жуда соз! Демак, ток йўқ экан.

* * *

— Қани айтинг-чи, дўконга ўғирликка кирибсиз-у арзимаган нарсаларни олибсиз. Пул кассасига қараб ҳам қўймабсиз? Буни қандоқ тушуниш керак?

— О-о, судя жаноблари, сиз ҳам шу ҳақда гапиряпсиз. Хотинимнинг бошимни қотиргани ҳам етарли!

Ш.ОТАБЕК тайёрлади.

Тошкент шаҳар Чилонзор тумани 200 ўрта мактаб томонидан 1997 йилда O"R-A 032805 рақами билан Ахатова Гўзал Абдусаматовна номига берилган аттестат йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

* * *

Утерян устав СП ООО "Отель Узбекистан" зарегистрированны Министерством Юстиции РУз от 02.03.2005г.

* * *

Утерянный диплом рег.№11532 КВ№809013 выданный Государственныи национальным университетом им Мирзо Улугбека на имя Мосензова Петра Владимировича **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

* * *

Утерянный аттестат UZK №032681 выданный средней школой №45 Янгиюльского р-на на имя Графанова Максима Геннадьевича **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

* * *

Тошкент вилояти Кик-боксинг федерацсясининг думалоқ муҳри йўқолганлиги сабабли ҳақиқий эмас деб ҳисоблансин.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси уюшма аъзоси, таниқли шоир **Садриддин САЛИМ БУХОРИЙ**нинг вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Адаб, одоб ва одам

ЭЛНИНГ УВОҒИ ТЎЙДИРАДИ...

Одам сафарга чиққанда, одатда, транспортда шериги билан суҳбат қуради, шунда манзилга қандай етиб олганини сезмай қолади. Яқинда уч киши, ота юртимизга кета туриб, ҳайдовчи бизга «битта шерик» излай бошлади. У бекатда турган ёшгина жувонни чақирди. Жувон бизга бир кўз ташлади-да, пули камлигини айтди. Биз шошаётгандик.

— Камини бераман, — дедим ҳайдовчига. — Ўтиринг, бизга шерик бўлса, бўлди... — ҳазилга бурдим.

Биз гапга тушиб кетдик, жувонни деярли унутдик. Ярим йўлга етганда у безовталаниб қолди, ранги докадек оқариб, оёқ-қўли тортишиб, типирчилай бошлади. Биз қўрқиб кетдик, ҳайдовчи аввалига сал саросимага тушди, кейин лоқайдлик билан машинани йўл четига олди.

— Ёнингиздами? — деди ундан жиркангандай афтига қарамай. — Фақат тез бўлинг. Жувон бўлса инқиллаб: Йўқ, «танаффус»даман... — деди.

Биз нима бўлаётганини тушунмай анграйиб турардик.

— Сиртмоқдай бўғаяпти... Ёрдам... — Жувон ҳайдовчига ёлворди.

— Э, ёш нарса... Сенга Худодан бошқа ким ёрдам беради? Сендақаларни... биласанми, нима қилиш керак? Сиртмоқни ўзинг солгансан, бўйнингга... Эй, садқайи аёл кет... Туш, бу ёғига, менга деса, пиёда кет, йўқса, ишимнинг бароpи кетади...

Жувон инқиллади:

— Мен беморман, шу дардга йўлиққанман... — деди у бўзариб.

Уни бу аҳволда йўлга ташлаб кетиш инсофсизлик-ку, деб ўйладим нима гаплигини тахмин қилиб.

— Бемормиш... Бунақаларга раҳм қилиб биров барака топармиди? — Йигит бу гапни бизга айтдими, унгами, билмайман... Йўлга тушдик.

Саодат (исмини шундай деди) гиёҳванд экан. Айтишича, икки йил бўпти, турмушга чиққанига, эри уни шу дардга мубтало қилган эмиш. «Тўйдан кейин қаттиқ шамоллаб қолдим. Эрим «игна»га ўтирган экан. Тузаласан деб укол қилди, кейин... ўрганиб қолдим, ота-онам қилган сепим, зебу зийнатимни сотиб бўлдик. Даволандим, эрим ҳозир Тошкентда, наркология марказида даволаняпти. Хабар олгани келган эдим».

Бу ҳодиса бир воқеани ёдимга солди. Тўғрироғи, бу воқеа болалик хотирамга муҳрланиб қолган, бот-бот эслайман. Негадир эсласам, руҳимда аллақандай силсила ғалаён қилади. Жунжикиб кетаман. Қишлоғимизнинг бир четида ҳашаматли хонадон бўларди. (Ўшанда у қасрдек маҳобатли туюларди!) Одамларнинг кети узилмасди бу хонадондан, биров тўй қилса, том солмоқчи бўлса, бошига иш тушса, азаю, ҳатто курортга бормоқчи бўлса, шу уйга — «Сельпочи» ҳузурига югурарди. У қарз бериб, ҳожатни чиқарарди, аммо судхўрлик қилмасди. Аёллар «Сельпочи»нинг хотини билан совчиликка борса, бир боришда «қишлоқнинг олд қизи»дан оқлиқ олиб қайтарди. Қишлоғимизда биринчи «Победа» машинасиниям шу хонадоннинг ёлғиз ўғли минган. Аммо у эркатой, дангаса, маишат, ўйин-кулгуга ўч эди. Икки қизи шундай сулув эдики, ҳатто қўшни қишлоқ йигитларининг тинчини ўғирлашганди.

Кечагидай эсимда, кеч куз эди, қишлоқда «Сельпочи» қизларини қишлоғимизга узатармиш, нон синдирибди, кўклам келса, тўй...», деган гап тарқалди. Қандай яхши, биз болаларга тўйдан катта шодлик борми?!

Қиш адоқлаб қолганди, куппакундузи уларникига дўхтир, милиция кеп қолди. «Сельпочи»нинг арзанда ўғли ёмон касалга йўлиқибди», «нашаванд бўп қолганмиш», деган миш-миш тарқалди. Дарҳақиқат, ўша куни ўғлининг оёқ-қўлини боғлаб, «Мажбурий даволаниш диспансери»га олиб кетишди. Ростданам, шу воқеадан сўнг хонадоннинг эрка ўғли кўринмай қолди, қизлари остона ҳатлаб кўчага чиқмай қўйди, эр-хотин ҳам қорасини кўрсатмайди. Энг ажабланарлиси, кечагина келди-кетдининг кети узилмаган хонадондан одамларнинг оёғи тақатақ узилди, ҳеч ким бу уйга қадам босмай қўйди. Одамлар ёрдам ё маслаҳат солиб «Сельпочи»га бормайдиган бўлди.

Кўклам келди, аммо оиланинг парирўй қизлари унаштирилган оилалар тўйдан оғиз очишмас эди. Ўйласам, қишлоқ аҳли шу тариқа гиёҳвандликка ўз муносабатини билдирган экан! Шу тариқа бой хонадон эл назаридан қолган экан!

Бу — айтишга осон, аммо оғир кўргулик.

Ўша мусибатли кун келди, бир куни саҳар туриб қишлоқ аҳли «бойнинг уйи» ҳувиллаб ётганини кўрди. Улар қоқ тунда енгил-елпи кўч-кўронини олиб, аллақаёққа кўчиб кетиб қолишибди. «Ориятнинг тоши оғир, ор-номусдан бош олиб кетишди...», дейишди одамлар. Хонадон эгалари ҳатто мол-ҳолини ҳам ташлаб кетибди.

Ҳашаматли уй анча вақтгача ҳувиллаб ётди, ҳатто биров кириб томорқасига экин экмади, ташландиқ, бўш-бўш, харобага ўхшаб қолди. Ҳалигача тушунмайман, негадир қўшниси кундузи молларни боқиб, тунда яна унинг ҳовлисига, молхонасига киритиб боғлаб кетарди. Молда нима гуноҳ?!

Ҳаёт қизиқ-да, кузатганмиз, пана-пастқам, хилват, бўшлиқ жой бўлса, ўргимчак тўр ташлайди. Турмушдаги ёмон иллатлар ҳам шундай жойда қўним топар экан. «Сельпочи»нинг харобаси шунақа хосиятсиз жойга айланди. Ярим йиллар ўтди шекилли, бир куни ярим тунда ташландиқ уйда тўс-тўполон, қий-чув кўтарилди. Кўнимқўшни: «Молларга ўғри тушибди, ўғрини ушла!» — деб бақир-чақир қилиб қолди. Эл уйғонди, кўпчилик қатори отам ҳам қўлига илинган нарсани олиб ўғрини ушлашга югурди. Аммо тез қайтди. «Эй, шу пайтгача сезмабмиз-а, «бой бува»нинг уйида у ёқ-бу ёқдан келган беш-олти йигит наша чекиб, бангилик қилишаркан, милиция «босибди», дегани ҳали-ҳали қулоғимда.

Эртасигаёқ хароба ҳовли бузиб ташланди. Томорқаси колхознинг ерига қўшиб юборилди. Қишлоққа туташ боғи, азим чинорларини маҳалланинг кариялари «ҳай-ҳай»лаб олиб қолишди. Юз ёшни қоралаб қолган «полвон бува»: «Эҳ аттанг, — дегани ёдимда. — Шундай хонадонни ноқобил фарзанд ер билан тенг қилди! Боласига тўғри тарбия беролмаса, маломати ота-онасининг гарданига тушади».

Элнинг увоғи тўйдиради, элнинг нафрати ўлдиради, дегани шу, шекилли.

Ўйлаб қоласан киши, одамлар бу оилани назардан қолдириб тўғри қилганмиди? Нега гиёҳванд ўғилни деб, одамларнинг бутун оиладан, хусусан «Сельпочи»дан ихлоси қайтди? Мен англаган ҳақиқат шуки, ўғлининг кирдикори фош бўлгач, одамлар масаланинг илдизига қаради. Уни шу кўйга солган «Сельпочи» бели оғримай топган пул эмасми?!

Бу яқин ўтмишдаги воқеа.

Бугун замон бошқача, шаҳар, қишлоқ ёшларининг ўқиши, касб-ҳунар эгаллаши, дам олиши, маданий ҳордиқ чиқариши, хорижда илм олиши учун ҳамма шарт-шароит яратилган, имконият эшиклари кўп. Шаҳарни қўя турайлик, чекка қишлоқ оиласида ҳам компьютер, уяли телефон бор. Ўша, бизнинг болалигимиз ўтган, тўйдан бошқа қувончли воқеа бўлмаган қишлоғимизда бугун замонавий лицей, мактаб, маиший хизмат тармоғи, данғиллама уй-жойлар, қўша-қўша шахсий машиналар, ҳашаматли стадион...

Оддий қишлоқ аёли қўлидаги телефонда шаҳарда ўқиётган фарзанди билан ҳар куни суҳбатлашяпти.

Яширишга не ҳожат. Афсуски, шундай дориломон замонда ҳам баъзи оила фарзандлари гиёҳвандликка мубтало бўлаяпти.

Ўйлаб кўрайлик, қайси бир қишлоқ ё шаҳарда, қаерда кўргансиз гиёҳванд ўсимлик ўсганини?! Йўқ, бизда, ўсмайди ҳам. Ёшлар уни қаердан, кимдан оляпти? Бир қарашда, ёшларнинг ҳар бир қадами маҳалла, ота-она, яқинлари, қолаверса, участка нозири назоратида. Мактаб, лицей, олий ўқув юртида ўқишдан ортмайди. Шундай экан, бу бало қаёқдан келиб чиқмоқда?

Ўрни келганда мулоҳазамни айтиб ўтай. Қайси маҳалла оқсоқоли ё мактаб маъмуриятидан: «Гиёҳвандлар борми?» деб сўрасангиз. «Буни участка нозири билади», «Бизда бундай рўйхат йўқ», деган жавоб оласиз. Шу масала бўйича пойтахтимиздаги бир маҳалла оқсоқоли билан суҳбатлашганимизда, у: ҳеч ким ёрдам сўраб мурожаат қилгани йўқ, дабдурустдан уйига бостириб борсак, оиланинг шаънига доғ туширган бўлмаймизми?! — деб жавоб берди.

Бир ўйлаб кўринг-а, ўзига тўқ, тинч оила, яъни «ёпиқ эшик ортида» ҳамиша ҳам осудалик, осойишталик ҳукм сурадими? Маҳалламизда, аҳён-аҳёнда бўлса-да, кимдир гиёҳвандликка мойиллигини, ҳар хил одамлар уни йўқлаб келишини сезамиз. Яқинларимиз, фарзандимизни ундан ҳимоялаш учун: «Эшматдан нарироқ юр, шунинг оёқ олиши менга ёқмайди, афтини қара...» — деймиз. Аммо шундан нарига ўтмаймиз, аралашмаймиз, қўшничилик-да, деймиз. Қани, ўзингиз айтинг-чи, қандай қилиб «тинч» оиланинг оромини бузасиз? Нима, ота-онаси шуни билмайдими? Билади. Яширади. Қолаверса, тўғри йўлдан озганга қандай ёрдам берасиз? Унга «дори»дан бўлак яна нима керак?

Бугун гиёҳвандликка омманинг муносабати ўзгаряпти. Одамлар бошқача фикрлай бошлаяпти. Гиёҳвандлик касаллик кўринишини олиб бўлди, бу дардга йўлиққанлар ҳаётда тўғри йўлни топиб олишларида сизу бизнинг кўмагимизга муҳтож. Улар мутахассислар таъкидлаётганидек, руҳияти дарз кетган одамлардир. Жамиятда бегона инсоннинг ўзи йўқ, улар ҳам орамиздаги одамлар. Тўғри йўлга тушиб олишига кўмаклашиш бизнинг бурчимиз.

Саида САЙХУН

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93
Электрон манзилимиз: info@uzas.uz
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50
Санъат бўлими: 236-56-48
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-58-55
Назм ва наср бўлими: 233-49-93

Бош муҳаррир ўринбосари Мурод АБДУЛЛАЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи — Жамшид МАТЁҚУБОВ
Саҳифаловчи — Элёр МАҲМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 01.48

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0283-рақам билан рўйхатга олинган. А — 7626. Буюртма Г — 248. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6 7 8

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН